

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 20.

Måndagen den 11 Mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men blefvo för andra gången bordlagda:

Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 4;

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 31; samt

Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 13, 14, 15, 16 och 17.

§ 2.

Efter dernäst skedd föredragning af Första Kammarens Protokollsutdrag N:o 83, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2, om ändring af 2 § i gällande instruktion för direktörerne öfver länens lasarett och kurhus, beslöt Andra Kammaren hänvisa detta ärende för vidare utredning till Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 2.

§ 3.

Fortsattes föredragningen af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Fjerde hufvudtitel.

I ordningen förekom

Punkten 30,

deruti Utskottet utlåtitt sig öfver Kongl. Maj:ts förslag, att till Karlsborgs hufvudfästnings fullbordande måtte beviljas 5,196,750 kronor samt deraf såsom extra anslag under år 1879 anvisas:

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.*

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 20.

Om anslag	för verket vid anslutningen till sjön	kronor	86,100: —
till byggnads-	» artilleriets befälsbyggnad	»	98,000: —
arbeten vid	» nya sjukhuset	»	100,000: —
Karlsborg.			
(Forts.)		eller tillsammans kronor	284,100: —

samt i anledning af berörda nådiga förslag gjort en hemställan af följande lydelse:

»att Riksdagen må Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning på det sätt bifalla, att till byggnadsarbeten vid Karlsborg anvisas för år 1879 ett extra anslag af 184,100 kronor; vid anmälan af hvilket beslut Riksdagen torde i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta före nästa riksdag utreda, huruvida icke de nu till uppförande afsedda sjukhusbyggnaderna lämpligast böra af trä förfärdigas, samt derefter till Riksdagen göra den framställning i ämnet, hvartill utredningen må finnas föranleda.»

Varande mot denna hemställan reservationer inom Utskottet afgifna:

dels af Herrar *C. Ekman*, *L. M. Nordenfelt*, *Grefve A. Mörner*, *J. Widén* och *C. F. af Geijerstam*, hvilka, med biträdande af Utskottets förslag att nu ej ingå i pröfning af de för fulländning af Karlsborgs fästning erforderliga kostnader, yrkat att, då de byggnadsföretag, till hvilka Kongl. Maj:t nu äskat att medel måtte för år 1879 anvisas, syntes vara af beskaffenhet att ej böra undanskutas, Utskottet borde tillstyrka,

»att Riksdagen må Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning på det sätt bifalla, att till byggnadsarbeten vid Karlsborg anvisas för år 1879 ett extra anslag af 284,100 kronor»;

och dels af Grefve *L. af Ugglas*, med hvilken Grefve *S. Lagerberg* instämt, och som för sin del påyrkat, att Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition måtte i sin helhet bifallas.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af

Friherre *Leijonhufvud*, som yttrade: Jag kan icke känna mig tillfredsställd hvarken med Utskottets motiver eller det resultat, hvartill detsamma kommit. Bland motiverna säger Utskottet, »att trähus vida bättre än stenhus lämpa sig till sjukhuslokaler». Så snart jag fick höra af en bland Utskottets ledamöter, att Utskottet skulle hafva hemtat sina åsigter i detta afseende från en rapport från öfverfältläkaren, så frågade jag honom om han yttrat sig i sådan riktning, men han dementerade helt och hållet detta. Det

är ett fullkomligt misstag, sade han, och försäkrade, att han aldrig yttrat en sådan tanke. Han hade visserligen, sade han, anført i en rapport öfver en utländsk resa, att under 1870—71 årens krig i tyska hären i nödfall begagnats trähus till sjukhuslokaler samt att dessa hus hade gjort god tjenst såsom nödfallsutväg, men ingalunda varit afsedda för ständigt begagnande. För ständigt behof hade alltid sjukhus af sten af honom ansetts vara de bästa. För min del ber jag att få anföra min erfarenhet från Karlsborg, der man begagnade till sjukhus dels ett stenhus och dels ett trähus. Min erfarenhet derifrån är, att stenhuset var ganska lätt att snygga upp invändigt, då så erfordrades. Man utrymde vissa rum i sender, skrapade väggarna och limmade derefter öfver dem, så att de blefvo fullkomligt friska och snygga. Men så var icke förhållandet med trähuset, ty der måste man hugga ned all rappningen från väggarne, och då dessa blifvit reparerade, så måste de stå och torka en lång tid, hvarunder rummen icke kunde begagnas, och ändock visade de sig sedermera vara ganska fuktiga. Stenhuset var sålunda i alla afseenden bättre.

Vidare säger Utskottet, att genom uppbyggande af trähus »en ej ringa besparing i kostnaden bör kunna åstadkommas», och derföre hemställer Utskottet att Riksdagen måtte i detta afseende begära ytterligare utredning. Den saken lærer emellertid icke kunna a priori bestämmas, utan kommer väl att bero af en mängd omständigheter, såsom transportkostnader, tillgång på olika byggnadsmaterialier o. d. Så snart jag erfor, att fråga uppstått, det ifrågavarande hus borde kunna uppföras af trä, gaf jag ordres till vederbörande å Karlsborg att uppgöra alternativa kostnadsförslag till byggnader af trä och sten. Af dessa kostnadsförslag framgår, att ett ekonomihus med två våningar skulle komma att kosta lika mycket antingen det byggdes af trä eller sten; och hvad de begge paviljongerna angår, hvilka skulle bestå af blott en våning, så skulle deras uppförande af trä blifva 1,500 kronor billigare för hvar och en af dem, så att den billigare byggnadskostnaden för det hela blefve allenast 3,000 kronor, om husen uppfördes af trä. Nu veta vi emellertid alla att trähus, huru omsorgsfullt de än må uppföras, alltid när de få torka sjunka och sätta sig, så att de snart måste repareras, och de nu i fråga varande skulle snart blifva åtminstone lika dyra som om de uppförts af sten, till följd af de oupphörliga reparationer de måste undergå. Dessutom bör man taga i betraktande, att ett sjukhus, sådant som detta nu i fråga varande, måste hafva en hel del inrättningar, som icke förekomma i ett vanligt hus. Der måste finnas badhus och ångpannor med röledningar, hvarifrån läckor kunna uppkomma, som genom det derifrån utsipprande vattnet förstöra väggar och trossbottnar, och en sådan skada uppkommer lättare och är vida svårare att reparera i trähus än stenhus, hvarjemte den imma, som från ångpannorna uppstiger, röter upp väggarna om de äro af trä.

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.*

(Forts.)

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Jag kan således icke godkänna Utskottets förslag att nedsätta anslaget till byggnader vid Karlsborg till 184,100 kronor, icke heller dess hemställan om en framställning hos Kongl. Maj:t om utredning i fråga om kostnaderna för uppförande af trähus. Den utredningen behöfves icke, emedan den nu är af mig lemnad, och sålunda torde frågan i detta afseende icke tariffva något vidare svar. På de af mig nu anförda skäl anser jag mig vara berättigad att yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Granlund: Hvad Stats-Utskottet ansett i denna fråga vara tvifvelaktigt anser jag deremot vara temligen säkert, och alla skäl tala för ifrågavarande byggnads uppförande af sten, ty om man jemför med hvarandra kostnaderna för trähus eller stenhus, tyckes mig att det icke ens bör blifva fråga om att staten bör bygga annat än stenhus, helst då det är fråga om byggande af hus vid ett så dyrbart militäretablissemment som Karlsborg. När man beslutar sig uppföra en byggnad, så gör man upp kalkyler om fördelarne af det ena eller andra sättet för dess verkställande, och deraf skall man ovilkorligen finna att stenhus blifva billigare åtminstone på längden. Först och främst stå stenhusen längre och för det andra kosta de vida mindre i underhåll än trähus. Jag tror knappast att det finnes något län, som under de senare åren icke har tillbyggt eller ombyggt sina lasarett, och jag tror att det skall blifva svårt att uppleta ett enda län, der man icke byggt dessa hus af sten. I det län jag tillhör kasserade man ett hus af trä, oaktadt man under de senare åren genom mångfaldiga reparationer sökt att upphjelpa det-samma. men det var odugligt af flera orsaker.

När nu Karlsborgs fästning behöfver ett sjukhus och Kongl. Maj:t föreslagit byggande af ett sådant, hvarigenom skulle vinnas två ändamål, nemligen dels att det gamla sjukhuset skulle kunna användas till bostäder, som väl behöfvas, och det nya uppfylla ett ändamål, som är af behofvet påkalladt, så synes någon betänklighet icke gerna böra uppstå. Vi skola dessutom taga i betraktande, att vid Karlsborg äro vissa tider på året förlagda en stor underbefäls-skola, volontärskola m. m. och att der kan komma att sammandragas betydliga truppsamlingar. Om vi tänka oss att en farsot skulle utbryta och vi icke skulle hafva tillräckligt stort sjukhus, så är väl alldeles klart att man skulle komma i stort bryderi.

Jag anser, att af anslagen på Fjerde hufvudtiteln detta är ett bland de mest angelägna; och då det väl icke ens bör komma i fråga att uppföra de ifrågavarande sjukhusbyggnaderna af trä, så anser jag att man bör bifalla Kongl. Maj:ts proposition.

För öfrigt tviflar jag på, att någon besparing kommer att uppstå genom att uppföra dessa byggnader af trä. Ty enligt hvad jag, som icke bor långt ifrån Karlsborg, har mig bekant, finnes der ganska god tillgång på tegel för billigt pris, äfvensom kalk, hvilka äro för stenhus de egentliga byggnadsmaterialierna, under det åter

priset å trävaror der i orten står särdeles högt. Af dessa skäl, och då jag icke kan finna någon vidare utredning af frågan i detta hänseende vara behöflig, yrkar jag bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

Om anslag till byggnadsarbeten vid Karlsborg.
(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson: Hvad beträffar den förste talarens påstående, att tvenne till Statsutskottet ingångna bref skulle hafva inverkat på Utskottets beslut i frågan, så bestrider jag rättigheten häraf. Visserligen har jag inom Utskottet hört 2:ne bref uppläsa, båda, om jag ej misstager mig, härledande sig från samma person. Men uppgifterna i begge brefven rörande hvilket byggnadsmateriel vore att föredraga, antingen sten eller trä, voro så stridande mot hvarandra, att jag icke tror någon af Statsutskottets ledamöter fäst afseende vid dessa yttranden. Flertalet voro af den åsigt, som också finnes uttryckt i Utskottets betänkande, att trähus äro mycket sundare och friskare än stenhus; ett antagande hvartill man har grundad anledning, i synnerhet hvad beträffar Karlsborg, der flera af de utaf kalksten uppförda husen visat sig alldeles otjenliga till bostäder. I detta fall har jag hört officerare uppgifva, att stor sjuklighet råder bland det manskap, som är inhyst i de redan uppförda stenkasernerna och att man i följd deraf finge vara betänkt på att anskaffa nya bostäder. Om detta är förhållandet med de redan uppförda stenhusen, så har man all anledning befara, att förhållandet skall blifva enahanda med de ifrågasatta nya sjukhusbyggnaderna, om de uppföras af sten. Jag medgifver visserligen, att byggnader af sten i många afseenden kunna vara lämpligare än träbyggnader, i synnerhet om bättre materiel användes, än till de vid Karlsborg förut uppförda stenhusen. Men någon garanti att så skall blifva förhållandet finnes icke, hvadan jag tills vidare fortfarande håller på trä, såsom det lämpligaste materiele.

Men det är icke dessa omständigheter allenast som gjort, att Utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition i denna del, utan äfven den, att sjukhusbyggnaden skulle uppföras utom sjelfva fästningsvallarne och att den således vid inträffande krig icke kunde blifva till något gagn, utan säkerligen måste raseras. Ty om en fästningsvall under krig skall vara till någon nytta, så får man väl icke lägga för fästningen behöfliga byggnader och allra minst ett sjukhus utanför vällen. Ett sålunda förlagdt sjukhus kunde således användas endast under fredstid; men som en fästning väl egentligen är afsedd att vara till gagn under krig, så uppfylles ju då endast en del af det med sjukhuset afsedda ändamålet. Jag förstår icke, huru man ens kan sätta i fråga att bekosta en så dyrbar byggnad, då man icke kan antaga, att den under alla förhållanden får stå kvar. Det är denna omständighet som varit bestämmande för Utskottet, då det afstyrkt det för ifrågasvarande ändamål äskade beloppet; och jag tror också, att Utskottets skäl för sitt afstyrkande äro hållbara. Jag vill icke upptaga tiden

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

med något vidlyftigare resonnement, utan hemställer blott, att Kam-maren måtte bifalla Utskottets förslag i ämnet.

Herr Dickson: Under debatten rörande denna hufvudtitel har jag hittills icke begärt ordet, emedan jag ansett de flesta der före-kommande frågor ligga utom min befogenhet att yttra mig i. Men då den fråga, som här föreligger, är af beskaffenhet att jag anser mig kompetent att yttra mig rörande densamma, så ber jag att få säga några ord. Härvid skall jag icke beröra de af Utskottet af-styrkta af Kongl. Maj:t äskade anslagen till Karlsborg, som afse ändamål, hvilkas nytta eller nödvändighet jag icke kan bedöma, utan blott tala om Utskottets afstyrkande af de 100,000 kronor, Kongl. Maj:t begärt för uppförande af ett nytt sjukhus vid Karlsborg.

Såsom skäl för sitt afstyrkande har Utskottet åberopat det före-slagna läget för det ifrågavarande sjukhuset. Om nemligen bygg-naden, såsom föreslaget blifvit, skulle förläggas utom fästningen, antager Utskottet att det i händelse af krig och belägring skulle blifva nödvändigt att öfvergifva och kanske rent af rasera byggna-den. Ett sådant antagande anser jag deremot icke så alldeles rig-tigt. Jag tror, att just ur militärisk synpunkt det af Kongl. Maj:t föreslagna läget är att rekommendera. Ty som herrarne behagade observera, skulle sjukhuset komma att förläggas åt sjösidan, och då man väl icke lär hafva att befara att några fiendtliga bestyckade båtar skola komma att uppträda på Vettern, så blir ju följden, att sjukhuset på den af Kongl. Maj:t föreslagna platsen skulle vara mera skyddadt än om det förlades inom fästningen. Ty om, såsom jag förmodar, geneverflaggan kommer att hissas på sjukhuset, så ligger det ju i sakens natur, att det skall vara lättare att skona det från fiendens projektiler, om det är förlagdt utom sjelfva fäst-ningen, än om det ligger derinom. Afven från sanitär synpunkt är, enligt min åsigt, läget utom fästningen att föredraga, och på en fästning sådan som Karlsborg, der såväl garnisonen som den öf-riga erforderliga personalen efter hand blir allt talrikare, inses ju lätt att under en belägring en ganska betydande trängsel skall komma att uppstå. Om deremot sjukhuset ligger utom sjelfva fäst-ningen, blir det äfven vida lättare att kunna till en annan plats transportera sjuka och sårade.

Jag ber äfven att få yttra några ord om företrädet af det ena eller andra byggnadsmaterialet, sten eller trä. Inom Utskottet har den åsigt gjort sig gällande, att man skulle hos Kongl. Maj:t be-gära en utredning, huruvida det icke skulle vara billigare och ända-målsenligare att bygga sjukhuset af trä, än, såsom Kongl. Maj:t nu föreslagit, af sten. Rörande frågan, hvilketdera ställer sig billigare, har den förste talaren redan tillräckligt upplysande uttalat sig, så att derutinnan återstår för mig intet att tillägga. Deremot är jag af den öfvertygelse att ett sjukhus af sten i sanitärt hänseende bättre uppfyller sitt ändamål, än ett af trä. Ty efter ett långvarigt be-

gagnande och om t. ex. smittosamma sjukdomar yppa sig, är det vida lättare att desinficiera ett sjukhus af sten än ett af trä. Jag tror sålunda att de af Statsutskottet anförda grunder för afslag vid en närmare pröfning icke hålla streck.

Om anslag till byggnadsarbeten vid Karlsborg.

(Forts.)

Jag tillåter mig dessutom påpeka, att det ju synes vara af en oafvislig nödvändighet påkalladt att ett sjukhus uppföres, och någon giltig anledning till uppskof förefinnes icke. Visserligen invänder man, att konjunkturerna för närvarande icke äro de bästa, att de kunna blifva bättre nästa år och att det derföre vore godt om man nu kunde bespara sig denna utgift på 100,000 kronor, särdeles som det ändå blir alldeles nödvändigt att iakttaga den största möjliga sparsamhet för att få riksstaten att gå ihop utan de skattdragandes ytterligare betungande. Ja, mine herrar, för de skattdragande är hvarje tillökning på debetsedeln obehaglig; det medger jag fullkomligt. Men vore det kanske icke skäl att i tid vänja sig vid tanken på en dylik tillökning; ty den dag lär snart varda kommande, då en sådan tillökning blir regel och icke undantag. Då man nemligen en gång lyckats sopa bort milliontal af statsverkets bästa och solidaste inkomstkällor, och samtidigt ökat utgifterna under fjerde hufvudtiteln med åtskilliga millioner kronor, då lära vi nog få känna på hvad klockan är slagen och hvad ökad beskattning vill säga. Som sagdt, det kan vara godt att så småningom och i tid vänja sig vid detta.

Med anledning af hvad jag nu anført, tager jag mig friheten hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Herr Ekman's med flere Utskotts-ledamöters från Första kammaren reservation.

Herr Granlund: Jag ber endast att få förklara att, då jag yttrade mig förra gången, mitt yrkande afsåg de 100,000 kr. Kongl. Maj:t för nästkommande år äskat för uppförande af ett sjukhus på Karlsborg och att jag således till alla delar instämmer i reservanternas från Första Kammaren yrkande, eller att Kammaren må Kongl. Maj:ts förevarande nådiga framställning på det sätt bifalla att till byggnadsarbeten vid Karlsborg anvisas för år 1879 ett extra anslag af 284,100 kronor.

Medan jag har ordet ber jag att, med anledning af hvad den värde statsutskottsledamoten yttrat derom att ett sjukhus af trä skulle vara sundare än ett af sten, få erinra att vi i detta afseende väl få tillerkänna vitsord åt det utlåtande öfverfältläkaren efter samråd med arkitekten afgifvit, och som dessutom bekräftas af den allmänna erfarenheten. Jag upprepar mitt yrkande om bifall till reservanternes förslag.

Herr Friherre Leijonhufvud: Det är med särdeles stort nöje som jag erkänner, att herr Carl Ifvarsson, då han uppträder i någon fråga i allmänhet, yttrar sig med icke ringa sakkännedom.

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Så mycket mera ledsamt var det för mig att finna, att han i sitt sednaste anförande icke ådagalade den kännedom om förhållandena, som jag hade väntat. Hvad nu först och främst beträffar de enskilda brefven, som han omnämnde, får jag förklara, att jag alls icke talat om några sådana, utan talade jag endast om en officiel uppgift, som lemnats af öfverfältläkaren. Vidare nämnde herr Carl Ifvarsson, att det på Karlsborg skulle finnas flera hus, som voro mindre tjenliga att bebos, derföre att de blifvit uppförda af kalksten. Det torde dock icke vara honom obekant sedan den tid, han var medlem af komitén för fästningsväsendets ordnande, att det på Karlsborg icke finnes ett enda hus, ämnadt att bebos, som icke kan användas dertill och för närvarande finnes ej heller något som ej är bebodt, och det utan olägenhet af fukt. Hvad åter beträffar hans uppgift, att de skulle vara uppförda af kalksten, så borde det vara honom lika väl bekant, att det endast är den stora kasernens yttersida, som består af sådan sten; den inre sidan af muren med dermed sammanhängande hvalf är uppförd af tegel, och den mängd befäl och manskap, somliga med familj och hushåll, som der hafva sina bostäder, hafva ej haft något att anmärka emot deras beskaffenhet. Deremot är det möjligt, att hans påstående till någon del kan träffa in på den östra ändan af kasernen. Denna, som under somrarne bebos af underbefälsskolan, står under vintrarne alldeles obebodd. Hvarföre den på våren någon tid måste uppeldas, innan någon kan flytta ditin. Möjligt är det då, att dess 4 à 6 fot tjocka murar i början icke hunnit blifva riktigt genomvärmade och att detta gifvit anledning till att det bostäderna någon kortare tid icke varit alldeles torra. Men sedan denna tid gått förbi, upphör nämnda obehag, och jag har icke hört annat än att de, som bebo denna del af kasernen, trifvas mycket väl. Vidkommande de öfriga boningshusen, har jag ej heller öfver dem försport någon klagan.

Vidare yttrade den värde talaren såsom ett skäl för afslag å ifrågavarande framställning, att enligt förslaget sjukhuset skulle uppföras utom fästningen. Ja, utom fästningens hufvudvall, men icke utom fästningen. Det torde nemligen vara känt och speciellt af herr Carl Ifvarsson, att Karlsborg är åt landssidan afstängdt med en vall, som sträcker sig ända ned till sjön på båda sidor. Derigenom inneslutes hela den stora i sjön utskjutande udden inom fästningens område och det är på den nordligaste ändan af denna udde, närmast sjön som man ämnat uppföra sjukhuset. Beträffande det påstående, att en fiende medelst småbåtar skulle kunna göra en landstigning eller beskjuta sjukhuset från sjösidan, så tror jag att dermed är ingen fara, då vi ju kunna sända vår skärgårdsflotta in i Vettern och denna lätteligen lär kunna hindra dylika försök. För öfrigt är det ju äfven i det afseendet fördelaktigt, om sjukhuset ligger utom fästningen, att, i händelse af ett fiendtligt angrepp, man endast behöfver å sjukhuset hissa geneverflaggan, då det väl bör kunna antagas att — såvida man icke har att göra med turkar, de

enda, som visat sig ej respektera denna flagga — fienden skall undvika att beskjuta sjukhuset, hvilket åter icke vore möjligt, om det låge inom fästningen. Och dessutom, i fall genom fiendens eld eller på annat sätt en eldsvåda utbröte inom sjukhuset, komme faran deraf att blifva vida större, om byggnaden vore belägen i närheten af de öfriga byggnaderna, och ändå värre, om det vore uppfördt af trä i stället för sten.

Vidkommande härefter behovet af ett nytt sjukhus, vill jag nämna, att det nuvarande byggdes på 1830-talet och aldrig varit ämnadt att begagnas till sjukhus. Det inreddes emellertid till ett provisoriskt sådant, men har alltid saknat de bekvämligheter, som äro nödvändiga i ett någorlunda väl ordnadt sjukhus. Numera är anskaffandet af ett sådant af behovet alldeles påkalladt, icke minst i följd af den brist på utrymme inom fästningen, som alltmera gör sig känbar. I stället för att den förut inhyst två kompanier, äro der nu förlagda två artilleribatterier, ett artillerikompani och två sapperkompanier, hvilka sednast snart komma att ökas med ännu ett kompani. Lägges härtill befäl och underbefäl, intendentur, tross m. m., lär det icke vara så förunderligt, om behovet af ett nytt sjukhus för hvarje dag gör sig mer och mer gällande, särdeles om man härjemte erinrar sig, att utanför fästningsvallen är förlagdt ett nytt volontäretablissemang.

Jag skall be att få ändra mitt nyss gjorda yrkande derhän, att jag instämmer med dem, hvilka förordat bifall till herr Ekmans m. fl. reservation.

Herr A. P. Danielsson: Jag ber att få hembära Stats-Utskottets herrar ledamöter min tacksamhet, för att de icke heller i år velat ingå i någon pröfning af, än mindre godkänna Kongl. Maj:ts förslag rörande den stora planen för befästningsarbetena vid Karlsborg. Denna min tacksamhet är så mycket större, som jag icke har säker kännedom, huruvida i den uppgjorda planen för dessa arbeten jemväl ingår att på sätt jag mera än en gång hört militärer yttra vara nödvändigt, för att Karlsborg skall kunna anses fullt tryggadt, äfven det s. k. Warberget befästas. Hvad nu särskildt det ifrågasatta sjukhuset angår, så kan jag icke neka till att det förefaller mig litet besynnerligt att man kan vilja förlägga en sådan byggnad, uppförd af sten, utom fästningsvallen. För min del tror jag att för sådant ändamål finnes tillräckligt utrymme inom vallen och att läget äfven der är sundt. Om man nemligen betänker att fästningsvallen innesluter en areal af närmare 83 tunnland, så synes väl klart, att förläggande af ett sjukhus derinom icke bör kunna, för utrymmets skull, ha någon menlig inverkan på det hela. Äfven tror jag det vore lika bra att använda udden åt sjösidan, der man nu vill uppföra sjukhuset, till exercisfält. Om derföre Kongl. Maj:t vill förlägga sjukhuset inom fästningen, skall äfven jag rösta för att det uppföres af sten, men eljest icke. Jag har nemligen hört många

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)

militärer säga, att i händelse af ett krig alla byggnader utom fästningen, och således äfven det nu föreslagna sjukhuset, om det der förläggas, måste raseras. Detta kan man också lätt tänka sig, då man vet att fästningsvallen är så låg, att om man derifrån skulle nödgas öppna eld mot några båtar på Wettern, så skulle kulorna komma att gå midt igenom byggnaden, och då kan man ju så gerna rasera den.

Skulle frågan återkomma och Kongl. Maj:t dervid föreslå att uppföra byggnaden inom fästningsvallarne, skall jag, såsom jag nyss nämnde, vara med om att bygga af sten, men ämnar man bygga utom vallarne, vill jag endast biträda hvad Utskottet här föreslagit.

För att jemväl vinna enighet i en annan, låt vara obetydlig sak, ber jag att få föreslå, att, i händelse Utskottets förslag bifalles, orden i »underdånighet», som förekomma i texten, måtte utgå. Som Herrarne veta förehade denna Kammare för några dagar sedan till behandling ett utlåtande från ett tillfälligt utskott, som bland sina ledamöter äfven räknar en särdeles framstående skriftställare, nemligen herr Hedin, i hvilket utlåtande förekom i klämman allenast: att Riksdagen måtte besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täckteso. s. v., orden »i underdånighet» funnos icke i detta utlåtande. Som Herrarne torde erinra sig blef detta utlåtande af denna Kammare bifallet, och då man formulerar en skrifvelse på detta sätt den ena gången, förefaller det mig som om man äfven borde göra det den andra. Jag tager mig sålunda friheten att hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Utskottets hemställan, äfvensom att de ifrågavarande orden »i underdånighet» måtte ur texten utgå.

Herr *Lind* instämde med Herr Danielsson.

Chefen för Kongl. Landtförsvars-departementet Herr Statsrådet Rosensvärd: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Jag beklagar ganska mycket att Stats-Utskottet icke velat beträda Kongl. Maj:ts förslag i hvad detsamma rör uppförandet af ett sjukhus å Karlsborg. Jag beklagar det, men jag skulle kunna begripa anledningen till detta beslut. Skälet kunde möjligen vara det, som en talare här om dagen nämnde under behandlingen af en annan fråga under denna hufvudtitel, nemligen att jag borde vara nöjd att man icke prutat mera på de begärda anslagen, då de beräknade tillgångarne icke ansågos räcka för allt hvad som blifvit af Kongl. Maj:t begärtdt. Detta må nu vara ett skäl, som får gälla hvad det kan. Utskottet har emellertid anfört andra skäl och i fråga om detta sjukhus visat stort misstroende till såväl de medicinska som de militära myndigheter, hvilka i frågan sig uttalat. Denna fråga tillhör ett specialfack och det är således icke mitt omdöme, som i främsta rummet deraf tager anstöt, utan de myndigheter, som haft med saken att göra.

De skäl, som blifvit anförda mot sjukhusbyggnaden, äro dels, att densamma blifvit föreslagen att uppföras af sten och dels att den skulle blifva förlagd utanför fästningen. Hvad det första skälet beträffar, så, utan att vara arkitekt eller egentligen hafva sysselsatt mig med byggnader för sanitära ändamål, har jag dock temligen sett mig omkring såväl i Sveriges som i andra länders militära etablissement; men icke någonsin och icke någorstades har jag sett ett större sjukhus af trä. Jag medgifver dock att jag sett mindre sådana i vårt land, som af ålder varit och ännu mångenstädes är en skogsbygd, der träbyggnader mera allmänt begagnas. På våra lägerplatser finnas t. ex. sjukhus af trä, men skälet dertill är mycket enkelt. De begagnas endast under den varmare årstiden och lokala förhållanden hafva gjort att det varit billigare att bygga af trä än af sten. För ständigt behof har man dock allmänt uppfört sjukhus af sten. Jag vill dermed icke säga att man icke kan få ett trähus varmt, men skall ett trähus byggas med den omsorg och noggrannhet, som fordras för att det skall kunna blifva ett under alla årstider fullt användbart sjukhus, närmar sig byggnadskostnaden till den kostnad, hvartill ett stenhus skulle uppgå; dock beror detta på lokala förhållanden, d. v. s. på tillgång till tegel eller till passande byggnadsvirke samt det relativa priset på dessa byggnadsmaterialier. Det är således en ren ekonomisk, en ren konjunktursak, hvilketdera materialet blir billigare; men i sanitärt hänseende tror jag det icke visat sig särdeles fördelaktigt att bygga sjukhus af trä, ty då skulle man i de rika staterna, der man har råd att depensera för att få ändamålsenliga sjukvårdsanstalter, utan tvivel hafva skaffat sig sjukhus af trä, utan afseende på kostnaden. Nu kommer härtill att, enligt alla upplysningar jag kunnat vinna, ett sjukhus af sten, då det är väl uppfördt, d. v. s. af godt och väl brändt tegel, har den fördelen, då det begagnas året om och således rummen hållas varma. framför ett sjukhus af trä, att det förra, såsom varande uppfördt af mindre poröst materiel, mindre super i sig de smittämnen, som utvecklas i ett sjukhus, något, som äfven blifvit för en stund sedan af en talare här midtemot framhållet. Från sanitär synpunkt tror jag sålunda icke, då det ännu åtminstone blifvit inom vetenskapen konstateradt, att ett sjukhus af trä har något företräde framför ett af sten. Detta var åtminstone för mig, då jag läste Utskottets betänkande, en fullkomligt ny sak; jag har sedan dess, genom att rådföra mig med läkare, sökt att inhemta deras omdöme om saken och detta har befunnits öfverensstämma med den öfvertygelse, jag derom förut hade.

Härtill kommer äfven en annan omständighet, som bör tagas i betraktande. Det ligger nämligen i sakens natur att man icke allenast åt en sjukhusbyggnad söker anskaffa ett så isolerat och tyst läge som möjligt, utan ock önskar att derinom tystnad och lugn må råda, på det att de sjuke måtte få vara i ro. Ett trähus, der man omöjligen kan förekomma resonans och hvest till följd

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg
(Forts.)*

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

af byggnadsämnet vibrerande beskaffenhet ett buller lätt fortledes från ena ändan till den andra, kan således icke vara företrädesvis lämpligt till vårdanstalt för sjuka. Och i sanitärt hänseende kan det, såsom redan nämnt, icke heller vara en fördel att ett sjukhus uppföres af trä. Det skulle således vara af ekonomiska skäl, som man skulle bestämma sig för detta byggnadsmateriel. Jag har sökt visa att den ekonomiska fördelen här af är väsentligen beroende af lokala förhållanden. Och en talare här midtemot har redan fäst uppmärksamheten på att kostnaderna för tegel såsom byggnadsämne skulle å Karlsborg endast obetydligt öfverstiga kostnaderna för trä; och denna skilnad skulle till fullo uppvägas af de fördelar, som ett stenhus erbjuder uti större soliditet, större frihet från infugering och större motståndskraft med afseende å fortledande af buller. Detta med afseende å byggnadssättet.

Medan jag är inne på kapitlet om trä och sten, ber jag att få tillägga något med afseende å den erfarenhet, som enligt en talares förmenande skulle hafva vunnits å Karlsborg om der uppförda byggnaders ohelsosamma beskaffenhet. Jag har någon kännedom härom från den tid af fem eller sex år, hvarunder denna fästning stått under mitt direkta befäl. Denna erfarenhet skall vara hemtad från det s. k. slutvärnet, en stor byggnad, som sträcker sig nära nog från ena sidan af Wanåsudden till den andra och utgör kärnan af de befästningar, som afskära udden från det öfriga fastlandet. Denna byggnad innehåller mot yttre sidan befästningsverk, men dess inre sida är deremot inredd till bostäder. Då byggnaden i sin helhet måste vara bombfri, har det också varit nödvändigt att hvälfva densamma samt att uppföra vallstöden särdeles bastant, på det att dessa måtte kunna icke allenast uppbära den jordfyllnad, som erfordrats för bombfrihetens åstadkommande, utan äfven bestyckningen. Att den som inflyttar i en sådan byggnad, innan de deri inredda bostäderna ännu hunnit genom torkning och eldning göras fuktfria, skall deraf känna mer eller mindre obehag, ligger i sakens natur. Nu var dock händelsen, att vissa delar af slutvärnet under en följd af år hade varit begagnade och bebodda utan märkbara olägenheter, då andra lägenheter i samma byggnad blefvo upplåtna för den till Karlsborg förlagda underbefälsskolan. Det är möjligt att man under för kort tid före skolans ditflyttande började uppelda lägenheterna eller att man icke förstod att medelst kolos, som numera allmänt begagnas, draga ut fukten. Lägenheterna vette dessutom mot norr och voro följaktligen oätkomliga för sol. Alltnog de, som då först flyttade in i skolans lokaler, beklagade sig mycket öfver fukt, under det de familjer, som bebodde andra delar af samma byggnad, vore i hög grad tillfreds med sina rum och beklagade sig då de nödgades utrymma dem. Under de sednare åren har jag icke heller hört någon så beskaffad klagan öfver underbefälsskolans lokaler. Från slutvärnet torde man således icke kunna hemta någon allmän erfarenhet om stenhus ohelsosamhet på Karlsborg.

Jag öfvergår nu till de skäl, som anförts emot anslaget på grund af det för byggnaden utsedda läget. Man anmärker att byggnaden icke bör förläggas utom fästningen. Jag skulle hafva varit mycket tacksam, om de Herrar ledamöter inom Stats-Utskottet, som framkastat denna anmärkning, hade bildat sin uppfattning i ämnet efter något annat än möjligen en croquis eller ett kartutkast, ty om de hade sett platsen eller hemtat upplysningar af andra, som besökt stället, antager jag att anmärkningen uteblifvit. Jag tror att en hvar, som har vana vid bedömandet af militära och sanitära förhållanden, skall komma till det resultat att detta läge är särdeles väl valdt för sjukhuset. Den därför föreslagna platsen är nemligen belägen på en udde i Vettern, i en vacker, kuperad park, hvadan man kan säga att sjukhuset kommer att ligga tyst, sundt och för öfrigt bra i alla afseenden.

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Nu har man invändt emot detta läge, att, om sjukhuset der uppfördes, så kunde det blifva utsatt för anfall från Vettern. Jag har dock aldrig tänkt mig annat än att vi skulle vara herrar i Vettern och med ett par kanonbåtar kunna vi beherrska den; men kunna vi det icke, då äro vi i sanning bra illa ute. Rå vi deremot om Vettern, så rå vi äfven om udden.

En fördel af att lägga sjukhuset på denna udde är att en fiende då kan beskjuta fästningen *utan att* beskjuta sjukhuset, hvilket icke kan blifva fallet om man lägger sjukhuset inom fästningen. Och hissar man på sjukhuset på udden det röda korsets flagg, så torde nog fienden, äfven om han skulle kunna bemäktiga sig en plats, derifrån han med långskjutande kanoner kan hinna platsen, icke mot humanitetens lagar afsigtligt beskjuta sjukhuset.

Man säger vidare, att det är så godt utrymme inom fästningen, att man der kan lägga sjukhuset. Ja, utrymmet är icke obetydligt. Men för dem, som varit inom fästningen, torde det vara bekant, att för de etablissement, som böra och måste ligga inom densamma, tages utrymme mer och mer i anspråk. Det är dock äfven en annan sak att härvid taga i betraktande, den nemligen, att, då det måste finnas icke obetydligt med trupper inom fästningen för dess försvar, så måste man äfven se till att dessa derinom icke sakna uppställningsplatser. Och det går derföre icke an att en byggnad, som lämpligen kan läggas på annat ställe, uppföres inom fästningen och derigenom upptager rum, som erfordras för andra och viktigare ändamål.

Jag kan icke begära att genom hvad jag yttrat hafva lyckats öfvertala någon, som är af annan förut fattad mening, vare sig om lämpligheten att uppföra byggnaden af sten framför af trä eller om rätta platsen för dess uppförande; men det har varit min pligt att redogöra för de skäl, som förmått mig att inför Kongl. Maj:t tillstyrka ifrågavarande framställning; och jag har gjort detta med fullkomlig öfvertygelse derom, att läget är väl valdt och byggnadsmaterielen ändamålsenlig.

Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)

Jag kan således icke annat än på det varmaste önska, att åtminstone icke de af Stats-Utskottet andragna skäl måtte anföras såsom stöd för afslag, och tillåter jag mig uttala den förhoppning, att Kongl. Maj:ts förslag måtte vinna denna Kammarens bifall. Jag gör detta så mycket heldre, som derigenom blir möjligt att inom en beräknelig tid kunna ordna en sak, som för Karlsborgs fästning är af ganska stor vikt, nemligen den, att komma till slutlig reda med inqvarteringsförhållandena derstädes.

Det är gifvet, att inom fästningens murar kunna icke finnas andra bostäder att tillgå än i kronans hus och byggnader, och det blir till följd deraf nödvändigt att dessa bostäder regleras och ordnas efter en gifven plan, så att alla, som på grund af tjänstebefattning äro skyldige att vistas der, må veta att så eller så mycket bestås dem på fästningen, men icke mera.

Jag har mig bekant, att inom Stats-Utskottet varit tillkallad en särskild person, hvilken inför Utskottet gjort reda för inqvarteringsförhållandena inom fästningen. Jag tror, att hvar och en, som velat besvara sig med att opartiskt sätta sig in i frågan, skall hafva funnit att verkligen allt blifvit gjordt för att med största möjliga omsorg och med minsta möjliga utrymme begagna dervarande lägenheter till bostäder åt de personer, som der måste finnas. Man har dervid måst taga i beräkning, att några af dem äro gifta och utrymme således måste beredas åt deras familjer. Jemväl i detta afseende har man iakttagit en stor sparsamhet. Så t. ex. tror jag att en kapten, fått fyra små rum åt sig och sin familj anvisade — hvilket ju är det minsta som kan ifrågasättas — hvar emot en ogift kapten måste nöja sig med två rum.

Det är af yttersta vikt att få inqvarteringen ordnad; detta är en fråga, som påtränger derföre, att nu pågår uppsättningen af 2:a Sappör-kompaniet, att det 3:e kompaniet nästa år skall der uppsättas, hvarjemte man kan hoppas, att artilleripersonalen derstädes snart skall blifva någorlunda fulltalig. För dessa trupper och deras befäl måste bostäder anskaffas, och likaså för intendenturen. Bland byggnader, som man beräknat till bostäder, är det så kallade konvalescenthuset, hvilket, ehuru ingalunda för detta ändamål lämpligt, hittills begagnats till sjukhus och måste dertill fortfarande användas, intill dess ett nytt sjukhus blir uppfördt.

Denna frågas stora vikt har förmått Kongl. Maj:tt, som till kommande tider undanskjutit så många för denna hufvudtitel angelägna behof, att äska anslag till sjukhusbyggnaden å Karlsborg. Dess behöflighet har icke af Utskottet blifvit förnekad, och jag hoppas Kammaren måtte behjerta denna fråga, hvars lösning icke längre kan utan stora olägenheter anstå.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har sett mig nödsakad att begära ordet för att bemöta talaren på Stockholmsbänken, hvilken i sitt förra anförande yttrade, att han icke hade talat om något enskildt

bref, hvars innehåll kommit Utskottet till handa. Måhända hörde jag miste, men nog tyckte jag mig förmärka, att han talte om något bref, som blifvit uppläst i Utskottet; var det åter fråga om en officiell handling, så hjälper detta icke upp saken. Hvad jag bestämdt vet, är att inom Utskottet upplästes tvenne bref, rapporter eller officiella uppgifter, från en sakkunnig person, i hvilka denne person på ett ställe yttrar att för ändamålet stenhus vore bättre än trähus, hvaremot han på ett annat ställe säger, att man i utlandet begagnat trähus i stället för stenhus och funnit dem lämpliga. Dessa stridigheter, i hvad från en och samma person blifvit uttaladt, hafva gjort, att, såsom jag nyss nämnde, man icke kunnat fästa mycket afseende vid dem.

Om anslag till byggnadsarbeten vid Karlsborg.
(Forts.)

Beträffande slutligen Herr Leijonhufvuds öfriga yttrande, i fråga om byggnaderna på Karlsborg, så är det visserligen glädjande både för staten och oss att höra, att den stora byggnaden derstädes numera anses beboelig. Det lät icke så för ungefär ett tiotal år tillbaka, då åtskilliga — jag anser det onödigt att här namngifva någon viss person — yttrade att byggnaden icke kunde bebos. Det var till befästningskomitén, som vid den tiden sysselsatte sig med förhållandena vid nämnda fästning, dessa uppgifter meddelades och det befanns också, att nästan inga personer voro i byggnaden inlogerade och förebars såsom anledning dertill, att byggnaden vore uppförd af kalksten och således icke kunde bebos för någon längre tid. Då man emellertid nu hör den uppgiften att åtskilliga personer, som äro der inlogerade, der befinna sig ganska väl, så bevisar detta, att man icke kan sätta mycken tro till de uppgifter angående sakförhållanden, som meddelas. Jag tillåter mig dock den anmärkningen, att byggnader af kalksten i allmänhet icke torde vara att rekommendera till bostäder.

Beträffande ett yttrande af Herr Dickson, att man borde i tid vänja sig vid att bära högre skatter, så tror jag icke att han behöfver vara bekymrad för att man icke skall få tillfälle dertill, och jag tror att detta tillfälle icke skall låta alltför länge vänta på sig, ehuru väl de flesta längta att slippa undan. Kan man undvika detta genom att göra några besparingar, så vore det en god sak; men det lär nog gå derhän i alla fall och då må man söka att så godt man kan finna sig dervid.

Jag tror mig härmed hafva bemött de yttranden, som tvänne talare afgifvit sedan jag förra gången hade ordet och vill derföre icke längre upptaga Kammararens tid, utan yrkar fortfarande bifall till Utskottets hemställan.

Herr Sven Nilsson: Då ingen af denna Kammarares ledamöter egentligen hållit på antagandet af den utaf Kongl. Maj:t uppgjorda plan för byggnadsarbetena vid fästningen Karlsborg, hvilkas utförande skulle medföra en kostnad af 5,500,000 kr., så anser jag mig icke behöfva ingå i försvar för Utskottets hemställan i denna del,

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

eller den motivering Utskottet, till stöd för denna hemställan, be-
gagnat. Jag skall icke heller taga Utskottet i försvar för dess hem-
ställan, att använda trä i stället för sten, till den ifrågavarande
sjukhusbyggnaden, då jag icke eger någon erfarenhet om företrädet
af det ena eller andra af dessa byggnadsmaterialier.

Men inom afdelningen, der frågan behandlades särdeles omständ-
ligt, fanns en fackman, som framställde goda skäl för lämpligheten
af att bygga sjukhus af trä; och jag ansåg mig icke kunna tvifla
på riktigheten af dessa skäl eller på hans omdöme i frågan. Han
lemnade, bland annat, den upplysning, att under det sista fransk-
tyska kriget den erfarenheten vunnits, att sjukhus af sten icke voro
så fördelaktiga som de af trä, och att dödligheten i sjukhus af sten
var ofantligt mycket större än uti sådana hus af träd. Vid sådant
förhållande tror jag icke det kan skada, att, om det ifrågasatta an-
slaget komme att af Riksdagen afslås, Kongl. Maj:t jemväl ånyo
tager denna fråga under ytterligare ompröfning, hvilket också varit
afsigten med Stats-Utskottets förslag.

Man har här till besvarande upptagit tre af de skäl som blifvit
anförda för Stats-Utskottets förslag, hvilka i föreliggande betänkande
blifvit framställda, men, såvidt jag kunnat finna, har man helt och
hållet förbisett Stats-Utskottets fjerde skäl — hvilket för mig åt-
minstone varit hufvudsakligen bestämmande — och då ingen försökt
vederlägga det, får man väl också antaga, att detta skäl befunnits
riktigt och således icke kan vederläggas. Det skäl jag nu åsyftar,
förekommer i slutet af betänkandet, der det heter: »och enär genom
uppförandet af särskild byggnad för artilleriets befäl utrymmet inom
fästningen i allt fall för den närmaste framtiden något ökas, torde
ett års uppskof med sjukhusbyggnaden ej böra föranleda synnerliga
svårigheter.»

Det är i den Kongl. propositionen ådagalagdt, att personalen
inom fästningen kommer att ökas, till en stor del derigenom att,
på sätt jemväl en talare här omnämnt, sapperskompanierna i år eller
nästa år komma att fullständigas. Det förefaller mig dock att, då
dessa kompanier äfvensom befälsskolan redan under nuvarande för-
hållanden kunna få plats inom fästningen — ty sådant måste ju
ega rum innan de föreslagna byggnaderna blifva färdiga — och då
efter det den föreslagna befälsbyggnaden, hvilken Kongl. Maj:t i
främsta rummet förordat, och Stats-Utskottet tillstyrkt, blir färdig,
det ökade antalet trupper då skall kunna inhysas i de lokaler, der
detta befäl för närvarande är inqvarteradt, och således bostads-
utrymmet till väsentlig del förbättrats, det icke kan vara med någon
fara förenadt att på ytterligare ett eller annat år uppskjuta byggan-
det af sjukhuset. Detta Utskottets skäl tror jag således vara ganska
talande och väga icke så litet i vågskålen då man dertill lägger,
att ett sjukhus redan finnes inom fästningen, och att det är hufvud-
sakligen för att bereda utrymme i det gamla sjukhuset för kommen-
danten och några få af fästningens stabspersonal, som man vill på-

skynda byggandet af det nya sjukhuset. Att den framställda begäran äfven föranledts deraf, att det gamla sjukhuset icke är så ändamålsenligt som man skulle önska, medgifver jag gerna, men då det likväl kan begagnas under en tid då det nu inskränkta bostadsutrymmet förefinnes, och då fästningens personal är fulltalig, tror jag icke, att det kan vara någon fara att äfven af den orsaken uppskjuta med nybyggnaden ytterligare någon tid.

Chefen för Landtförsvarsdepartementet nämnde i sitt anförande, att det väl endast kunnat vara finansiella skäl, som föranledt Utskottet att afstyrka förslaget om den nya sjukhusbyggnaden. Jag tror mig nu hafva visat, att det äfven varit andra skäl, som legat till grund för Utskottets afstyrkande, men då man till dessa skäl lägger jemväl den finansiella ställningen i landet och nödvändigheten af att göra besparingar för undvikande af nya skatter, tror jag, att man kan i detta fall säga, att här icke föreligger ett anslag, som är af högre behof påkalladt, än att det gerna kan uppskjutas till en kommande riksdag.

Jag får således för min del yrka bifall till Stats-Utskottets förslag oförändradt, helst då jag, enligt hvad jag nu yttrat, anser det åtminstone icke vara olämpligt, att Kongl. Maj:t tager under förnyad ompröfning, huruvida den nya sjukhusbyggnaden bör uppföras af trä eller sten.

Grefve Björnstjerna: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Nog har Kongl. Maj:t tagit i bepröfvande, huruvida det är lämpligt att i fästningar bygga sjukhus af trä eller sten, derom behöfver säkerligen ingen skrifvelse aflåtas. Men förvillande är, när man i Stats-Utskottets betänkande läser, att detta sjukhus kommer att ligga utanför fästningen. Man skall ju då tro, att det är meningen lägga det på en för ett fiendtligt anfall utsatt punkt, och dock har här blifvit upplyst, att det tvärtom skall uppbyggas på den mest skyddade delen af fästningens område. Troligen hörde Herr Danielsson icke detta. Det är på ett näs *bakom* fästningen man tänker uppföra ifrågavarande sjukhus, och detta kan väl icke kallas att lägga det *utom* fästningen.

Herr Danielsson talade om att en fiende kunde medelst båtar från sjösidan dit anlända, och att fästningens kanoner då skulle, på samma gång de sköto på båtarne, skjuta ned sjukhuset. Jag tror icke att det skulle vara rådligt för några båtar att göra ett sådant försök. I fästningen finnes en så stor besättning, att ett sådant försök säkerligen skulle blifva ganska obehagligt för båtarne, utan att en enda fästningskanon derför behöfde användas. För öfrigt, så länge vår skärgårdsflotta beherrskar Vettern, kan icke ens en tillstyrmelse till anfall ske på fästningen eller bakom liggande område. Denna är en af Carlsborgs framstående fördelar.

Hvad Var-berget och dess befästande angår är frågan derom onekligen ganska vigtig. Fienden skall dock hafva god tid på sig.

Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)

innan han kan dit uppföra groft belägringsartilleri, för att derifrån beskjuta fästningen. För öfrigt har man för länge sedan lärt sig, huru man skall försvara sig mot sådana uppifrån sigtade skott. Att sjukhuset således är bättre skyddadt på det föreslagna läget än på något annat är min öfvertygelse. Men nu frågas, om det kan vara mer ändamålsenligt och lämpligt att bakom en fästning, utsatt för fiendens eld, uppföra ett sjukhus af trä än ett dylikt af sten. Det behöfves icke särdeles stor eftertanke för att afgöra det. Man må på sjukhuset hissa hvilken flagga som helst, så kan man dock icke alltid beräkna granaternas gång. De kunna träffa sjukhuset, de tända då eld på ett af trä, och de sjuka brinna upp; slä de åter ned i ett stenhus, göra de visserligen skada, men man riskerar icke att de sjuka blifva innebrända. Mig veterligen finnes icke heller något exempel på, att man inom fästningar bygger sjukhus af trä. Det skulle intressera mig att höra af den talare, som nyss berättade att man i franska kriget så gjort, hvarest detta skedd. Jag vet, att man gjort det på många mils afstånd från sjelfva krigsskådeplatsen. Så byggde preussarne dylika träsjukhus i Berlin, men kriget fördes då utanför Paris, och trähusen voro således icke utsatta för några fiendtliga skott. På en långt från krigsskådeplatsen belägen ort kan man med fördel uppföra provisoriska träsjukhus för att deri inrymma sjuka, som icke få rum i de ständiga sjukhusen; men att göra detta inuti eller bakom fästningar har jag aldrig hört talas om, der bygger man säkerligen icke af annat än sten. Det är till och med en skyldighet för en fästnings kommandant att taga bort hvarje träbyggnad, som ligger inom fästningens område. Det förefaller mig således orimligt att gå till Kongl. Maj:t och begära en sådan sak, som att ifrågavarande sjukhus blifver uppfördt af trä.

Herr Danielsson hade ytterligare önskat, att i klämman skulle borttagas ordet »i underdånighet», och ansåg att Kammaren redan fattat ett sådant beslut. Detta är mig fullkomligt obekant. Skulle den värde talaren vilja hemta något stöd för sitt yrkande från Herr Linds motion, får jag, som för min del instämmer med Herr Lind deri, att det nuvarande sättet att tillskrifva Kongl. Maj:t icke är lyckligt, dock upplysa, att i nämnde motion — jag har den här i handen — just yrkas att ordet »i underdånighet» bör qvarstå. Det är således just hvad Herr Lind föreslagit, som här är iakttaget; jag kan då icke finna annat än att »i underdånighet» utan skada kan stå qvar.

Ännu ett ord i sjelfva saken. Man har sagt, att i fästningen kommer att under årets lopp beredas något mera utrymme. Ja, det är möjligt att det blifver *något*, men det är icke nog, när garnisonen kommer att betydligt ökas, så som nu är förhållandet. Härtill kommer, att det nuvarande sjukhuset är för sitt ändamål nästan fullkomligt oanvändbart. Det måste väl då vara en skyldighet för staten att se till, att de sjuka kunna få en sådan vård, som man i hvarje civiliseradt samhälle numera anser sig skyldig lemna dem.

Jag kan icke se någon orsak att uppskjuta frågan, utan anhåller om bifall till Herr Ekmans m. fleres reservation.

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Herr Leijer: Jag har icke haft anledning att sätta mig något djupare in i denna fråga och vill därför icke heller nu gå på djupet med densamma, men då jag är militärläkare och såsom sådan några gånger besökt det nuvarande sjukhuset å Karlsborg, anser jag det vara min skyldighet att här upplysa, det jag anser detsamma icke vara för ändamålet tjenligt och knappast göra skäl för namnet och att det således är min öfvertygelse att ett nytt sjukhus måste i stället anskaffas.

Medan jag har ordet, torde det dock tillåtas mig att angående frågan om det föreslagna nya sjukhuset yttra några ord. Utskottet förklarar, att det »föreställer sig, att det kan anses af erfarenheten ådagalagdt, att trähus vida bättre än stenhus lämpa sig till sjukhuslokaler». Jag har icke så satt mig in i denna fråga, att jag vågar att från vetenskaplig ståndpunkt derom fälla ett kategoriskt omdöme — jag är icke beredd härpå — jag vill här endast beklaga, att jag haft den synnerliga oturen, att icke hafva påträffat något af dessa sjukhus af trä, som föranledt denna erfarenhet, som enligt Utskottets omdöme är fullfärdig. Jag har haft den lyckan — om man så kan kalla det — att se många sjukhus såväl i Sverige som utlandet, men jag har aldrig sett något af trä, och vet således icke heller hvar den af Utskottet omtalade erfarenheten är att söka. Visserligen har jag en enda gång, vid en brunnsort i Sverige, sett ett sjukhus af trä — en enskild donation — men detta innehöll endast ett enda rum, afsedt för 7 à 10 sjuka, och torde således knappt kunna få namn af sjukhus, än mindre framkalla någon erfarenhet i den rigtning, Utskottet omnämmt.

Hvad beträffar stenhus använda till sjukhus yttrade en talare på Hallandsbänken, såvidt jag uppfattade honom rätt, att åtminstone skulle kalkstenshus vara otjenligare än trähus, emedan de förra skulle vara bestämdt skadliga för helsan och icke kunde under alla årstider begagnas. Jag rekommenderar honom att skaffa sig en liten erfarenhet derom genom att göra en resa till Gotland. Der skall han — jag vågar det påståendet — icke finna ett enda stenhus, som icke är bygd af kalksten, men han skall deremot icke vinna någon erfarenhet derom, att de äro obeboeliga eller ens afgjordt ohelsosamma, ty Gotlands befolkning är icke sjuklig, utan tvärtom ganska frisk.

Slutligen ber jag att få nämna endast ett par ord till den ärade talaren här i min närhet, som förklarade, att den sista punkten icke blifvit vidrörd, och att den således kunde anses såsom alldeles tvärsäker. Jag misstänker, att den icke vidrörts af det skäl, att den egentligen icke innehåller någonting alls. Den ärade talaren har icke upplyst om — jag misstager mig kanske deri — att det omtalade uppförandet af särskild byggnad för artilleriets befäl

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

är så nära förestående eller att byggnaden blir så snart färdig, att den kan begagnas redan före nästa år, då här skulle enligt Utskottets mening beslutas om sjukhusbyggnaderna. Jag har uppfattat saken så, som om det vore först i dag, som beslut om uppförandet skulle fattas; i följd hvaraf man väl tvingas att gå tillväga med nämnda hus på samma sätt som med sjukhusen, och således få vänta på deras färdigblifvande minst lika länge. Jag vill icke framställa något yrkande.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Jag ber om ursäkt, för det jag åter för ett ögonblick kommer att upptaga Kammarens tid. Jag skall dock denna gång icke blifva vidlyftig.

Jag har begärt ordet egentligen därför, att här talats om att inom Stats-Utskottet i ämnet lemnats uppgifter, som skulle motsäga hvarandra. Jag har naturligtvis icke någon rätt att följa Stats-Utskottets förhandlingar; men jag har dock den rätt, som hvar och en annan i det fallet, nemligen att, då jag är intresserad af hvad som inom Utskottet sker, söka få reda på, hvad derom berättas, samt huruvida hvad som berättas är öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Jag anser mig sålunda skyldig att, då jag känner den person, hvars båda skrifter — den ena en rapport och den andra ett bref — här citerats, säga, att det måtte varit en ganska hastig uppläsning af nämnda skrifter, som kunnat gifva anledning till, att man i dem trott sig finna en motsägelse. Den ena skriften var en rapport om gjorda iakttagelser i sanitärt hänseende under tysk-franska kriget, hvori han redogör för de under kriget inrättade sjukhus samt förklarar, att det icke alltid är fördelaktigt att i hvilken stor byggnad som helst inlägga de sjuke, då byggnaden icke är uppbyggd för och lämpad till sjukhus. Såsom bevis härför nämner han, hurusom, i ett eller annat stort slott vid Rhen, bygd för andra ändamål än att vara sjukhus, der en massa sjuke blifvit inlagde, typhus utbrutit och skördat många offer, under det att sådant icke inträffade på de ställen, der man uppfört mindre, provisionella paviljonger, af hvilka, som jag vill minnas, en del tillverkats i Tyskland och förts till krigsskådeplatsen på jernväg. Dessa paviljonger, beräknade för ett blidare klimat, uppsattes hvar de helst behöfdes, och i dem kunde de sjuke väl vårdas, bland annat därför, att inom hvarje sådan byggnad inrymdes endast ett mindre antal. Användandet af dessa paviljonger, som naturligtvis voro af trä, var sålunda vid dessa tillfällen bättre än att inhysa ett stort antal sjuke i byggnader, som voro för andra ändamål afsedda, men deraf följer icke, att man, då det är fråga om uppbyggandet af ett sjukhus, bör uppföra det af trä. Jag har velat nämna detta, därför att jag ansett mig skyldig att fritaga personen från motsägelse i ett ämne, som kunde beröra hans anseende såsom läkare.

Jag ber att ytterligare få tillägga några ord. En talare har varit så god och fäst sig vid mitt förra yttrande och påstått, det

jag skulle hafva förklarat, att, om man af sparsamhetsskäl och med afseende på hvad som under en föregående diskussion anfördes, nu äfven skulle vilja uppskjuta uppförandet af ifrågavarande sjukhus, det skulle gå för sig. Någoting sådant har jag icke sagt; och detta har jag velat rätta. För min del tror jag, att statens tillgångar mycket väl förslå till uppförandet af detta af behovet högt påkallade sjukhus, påkalladt såväl i anseende till det nuvarande sjukhusets af många och äfven den siste talaren vitsordade oändamålsenlighet som äfven därför, att behovet af utrymme för de sjuke är mycket stort vid Karlsborg, hvilket behof genom beviljandet af nu ifrågasatta anslaget, och det nuvarande sjukhusets användande till inqvartering kunde blifva för en längre tid tillgodosedt.

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

Herr Danielsson: Jag har begärt ordet med anledning af ett par af Herr Statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet fälda yttranden, hvori Herr Statsrådet antydde, att jag i mitt förra anförande skulle hafva yttrat mig om en sak, som jag icke sett. Jag ber fördenskull få nämna, att jag verkligen är så berest, att jag varit vid Karlsborg. Det var mig också ett stort nöje att der taga reda på hvarjehanda, så godt jag förstod; och jag får på grund af mina iakttagelser på stället ännu en gång förklara, att jag icke begriper, huru det skall blifva möjligt för herrar militärer att öfvertyga mig derom, att bestyckningen på norra sidan af fästningen skall kunna användas utan att sjukhusen komma i fara. Då det är på norra sidan af fästningen åt parken till som det tillämnade sjukhuset skulle uppföras, så är det mig omöjligt att begripa huru de artilleripjeser som uppföras på norra sidan af fästningen, skola kunna göra någon nytta mot fienden, så länge sjukhuset står i skottlinien.

Grefve Björnstjerna sade att han icke trodde att fienden skulle kunna föra båtar in i Vettern och derifrån beskjuta fästningen. Jo, sådant låter lätt tänka sig, om vi nemligen råkade i så kritiskt läge att hela Östergötland fölle i fiendens hand. Hvad hindrar i sådant fall fienden att införa kanonbåtar bortåt Vanäsudde i närheten af Karlsborg. Det är klart att i sådant fall norra sidan af fästningen blir till ingen nytta, då den icke kan försvaras. Jag tror att den starka hufvudvallen åt landsidan i det längsta skall veta att reda sig; men den bestyckning som är insatt i denna vall kan icke omvridas för att användas åt andra håll, och allra minst åt norra sidan, der sjukhuset skulle komma att stå. Detta känner jag mycket väl.

Beträffande samme talares anmärkning derom, att Kammaren icke fattat något beslut om skrifvelse som vore i formelt afseende så uppställt som jag tagit mig friheten föreslå, så får jag upplysa den ärade talaren derom, att aflåtande af en sålunda formulerad skrifvelse af denna Kammare redan blifvit beslutad, nemligen i punkten 1 af Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlä-

*Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.
(Forts.)*

tande N:o 3, der samma ordalag som jag föreslagit blifvit använda. För öfrigt ber jag få underrätta Grefve Björnstjerna, att här är fråga om den egentliga texten af den föreslagna skrifvelsen och icke om ingressen, till klämman eller slutorden af skrifvelsen, som ju gerna kan innehålla de hittills öfliga orden »i underdånighet». Jag skall icke mycket hålla på denna sak, utan vill jag förklara det jag för min del vill gå i underdånighet så långt som det är mig möjligt; men att Kammaren nu i detta afseende skulle fatta ett olika beslut mot hvad som skedde i afseende å nyssnämnda Tillfälliga Utskotts betänkande, är hvad jag ansett ej vara lämpligt, och det är endast på denna grund jag tillåtit mig framställa ifrågavarande yrkande.

Herr O. B. Olsson: Att meningar och åsigtter kunna vara mycket olika i samma fråga, har man denna afton varit i tillfälle få höra. Här hafva under diskussionen ett par generaler förklarat att den sjukhusbyggnad som är ifrågasatt att uppföras vid Karlsborg äfven skulle, för den händelse krig inträffade, komma att fortfarande begagnas. Inom Stats-Utskottet åter var det en högt uppsatt militär som upplyste att, om Karlsborg komme att belägras af en fiende, det icke vore tänkbart att det föreslagna sjukhuset kunde begagnas utan att i sådant fall de sjuke komme att läggas i kase-matter och bombfria hvalf. Hvem skall man nu tro, då hvarandra så stridiga uppgifter lennas af högt uppsatte militärer om samma sak?

I början af diskussionen nämndes att sjukhus af trä skulle vara särdeles olämpliga. För min del tror jag deremot att sjukhus af trä äro mycket sundare och bättre än sådana af sten. Att trähus skulle vara farligare under smittosamma sjukdomar än stenhuis, kan jag icke heller tro, då, såsom vi veta, medel finnas att göra de förra lika litet mottagliga för smitta som de senare. Om nemligen trähus invändigt reveteras med kalk, så blifva de icke farligare eller osundare än hvilket stenhuis som helst. Att derjemte trähus äro billigare att bygga än stenhuis kan väl icke förnekas. Jag vill visserligen medgifva att på några få skoglösa orter med särdeles lång transport för timmer det möjligen kan falla sig billigare att bygga af sten än af trä, men så är icke förhållandet vid Karlsborg.

Af dessa skäl är jag öfvertygad om lämpligheten af Utskottets förslag, till hvilket jag ock yrkar bifall.

Friherre Leijonhufvud: Jag ber om ursäkt att jag ånyo nödgas uppträda i denna fråga. Det är tråkigt att ingå i detaljer af krigsvetenskapen, synnerligast då man icke, såsom här är fallet, kan vara i tillfälle att utveckla dem så mycket som måhända vore behöfligt.

Hvad ifrågavarande sjukhus beträffar får jag säga att någon motsägelse icke finnes i hvad jag härom yttrade då jag förra gån-

gen hade ordet. Det är klart att om fienden icke respekterar Genneverflaggan på vårt sjukhus utan är barbarisk och skjuter på det samma, så måste vi flytta våra sjuklingar inom fästningen; liksom ock att, om fienden skjuter fästningen i brand, man måste tillgripa den utvägen att förlägga de sjuke i kasematter och bombfria hvalf som dertill icke äro helsosamma eller afsedda, men nöden har då ingen lag.

Om anslag
till byggnads-
arbeten vid
Karlsborg.

(Forts.)

Hvad herr Danielssons anmärkningar beträffar, får jag försäkra honom att, derest han gäfvé sig tid att ett år eller par studera befästningskonsten, han skulle lära sig inse att man på fästningen kan lägga positionskanoner så att med dem kan skjutas i hvilken riktning som helst.

Herr Leijer: Jag anser mig skyldig att svara några ord på hvad grannen här till venster förklarade för sin mening, nemligen att trähus i allmänhet äro helsosammare att bo uti än stenhus och att det således äfven bör vara lämpligare att bygga sjukhus af trä, eller ännu bättre reveteradt trä, än af sten. Jag vill icke förneka att icke äfven jag tror att trähus måhända äro helsosammare till vanliga bostäder än stenhus, i synnerhet om stenhuset icke anordnas på lämpligt sätt, men jag kan icke gilla den slutsats, talaren här af drog, eller att reveterade trähus skulle vara de lämpligaste sjukhus. Det kan ju hända att *min* åsigt härutinnan är lika god som *hans* och att jag således liksom han endast behöfver gifva mitt blotta ord i saken, men för min del kan jag också angifva skäl. Jag har som sagdt knappast sett något sjukhus af trä, men kan lätt föreställa mig att ett sjukhus af reveteradt trä ej undgår den allmänna lagen för sjukhus, att snart bli inficeradt och att det tid efter annan skulle vara nödvändigt, såsom vid hvarje annat sjukhus, att desinficiera huset genom att hacka bort reveteringen. Sedan berodde det på huru djupt infektionen trängt och om det icke blefve nödvändigt, att äfven rifva bort trävirket. Fördelen af sjukhus utaf trä synes mig derföre ganska tvifvelaktig. Det är i korthet *min* åsigt. Talaren anförde blott *sin*. Jag slipper då att behandla frågan ur den vetenskapliga åsigtens synpunkt.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar, som derunder förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels på bifall till samma hemställan med den förändring, som herr Danielsson föreslagit, dels ock på yrkandet att, med afslag å Utskottets förslag, Kammaren måtte besluta i enlighet med den af Herr C. Ekman m. fl. afgifna vid utlåtandet fogade reservation; och förklarade herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förstnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd och företogs, sedan till kontraposition antagits yrkandet på bifall till Herr C. Ekmans m. fl:s re-

Om anslag till byggnadsarbeten vid Karlsborg.

ervation, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd så lydande omröstningsproposition:

(Forts.)

»Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 30 punkten af Utlåtandet N:o 7,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, på det sätt bifallit Kongl. Maj:ts förevarande framställning, att till byggnadsarbeten vid Karlsborg anvisats för år 1879 ett extra anslag af 284,100 kronor.»

Omröstning utföll med 96 ja mot 63 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan bifallits.

Punkten 31.

Blef äfvenledes bifallen.

Punkten 32.

Om ersättning för underhåll åt garnisonskommenderingar.

För bestridande af kostnaden för *garnisonskommenderingar ur indelta armén* till Waxholm och Karlsborg hade Arméförvaltningen från tillgängliga medel förskjutit sedan den tid under år 1876, då anmälan gjordes om det förskott, som vid förra riksdagen ersattes, ett belopp af 93,005 kronor 35 öre; och hade Kongl. Maj:t nu äskat att ersättning härför måtte anvisas.

I anledning af denna nådiga framställning hade Utskottet i förevarande punkt anfört:

»Då de värfvade regementenas nummerstyrka snarligen kan förväntas blifva fulltalig, torde grundad anledning förefinnas för den förväntan, att garnisonskommenderingar ur indelta armén ej vidare må vara behöfliga; och om emot förmodan en dylik åtgärd skulle i något fall för framtiden finnas behöflig, synes Riksdagen böra uttala den förväntan, att ett sådant anslagsbehof varder på förhand till Riksdagens pröfning anmaldt; hemställande alltså Utskottet,

att Riksdagen, under uttalande af ofvan angifna åsigter, må till ersättning för underhåll åt garnisonskommenderingar ur indelta armén anvisa för år 1879 ett extra anslag af 93,005 kronor 35 öre.»

Efter föredragning af nämnda hemställan anförde:

*Om ersättning
för underhåll
åt garnisons-
kommende-
ringar.
(Forts.)*

Herr Haeggström: Herr Talman! Mine Herrar. De skäl på hvilka Utskottet grundar sin hemställan, att Riksdagen skulle betala de förskottsvis anmälda medlen, äro egentligen tvenne, nemligen dels att de värfvade regementenas nummerstyrka snart väntas fulltalig och att anslag af enahanda beskaffenhet sedermera ej skola ifrågakomma, dels att, om mot förmodan, dylika utgifter likväl skulle framdeles förekomma, regeringen måtte på förhand anhålla om anslag dertill. Hade det varit första gången som det skett en sådan anvisning som den i fråga varande, tror jag att man bort yrka bifall till Utskottets förslag, men, såsom bekant, är det nu tredje gången en dylik anslagsfordran förekommer, och detta, ehuru Riksdagen första gången det var i fråga, bestämdt uttalade önskvärdheten deraf, att Kongl. Maj:t ville vara så nådig att i dylika fall begära anslag af Riksdagen på förhand. Det torde kanske hafva fallit Herrarne ur minnet hvad Riksdagen då sade; jag har derföre tagit reda derpå och ber att för Herrarne få uppläsa detsamma. Det var då fråga om att betäcka en utgiftspost på 89,000 kronor, och 1876 års Riksdag yttrade sig då i sin underdåniga skrifvelse till Kongl. Maj:t, N:o 38, på följande sätt:

»I allmänhet måste det betraktas såsom varande af synnerlig vikt att, der ej något tillfälligt, oundgängligt behof påkallar undantag, anvisningarne å statsmedel begränsas inom de belopp, som under sina särskilda titlar blifvit af Riksdagen ställda till Eders Kongl. Maj:ts disposition.»

Vidare säger Riksdagen i samma skrifvelse bland annat:

»Då, efter det uppmärksamheten numera blifvit å förhållandet fästad, det bör kunna antagas, att ett förnyande af dylika anvisningar ej skall ifrågakomma, har Riksdagen till ersättning för garnisonsförstärkningskommenderingar ur indelta armén på extra stat för år 1877 anvisat ett belopp af 89,000 kronor.»

Der ser man, att Riksdagen 1876 ganska bestämdt uttalade den såsom mig synes berättigade förhoppning att, derest dylika anslag för framtiden skulle blifva behöfliga, Kongl. Maj:t måtte begära dem af Riksdagen. Men denna Riksdagens billiga förväntan har icke blifvit tillmötesgången. Det var för åren 1873—1875 som dessa förskottsbetalningar gjordes till belopp af 89,000 kronor. I fjor anvisades för enahanda kommenderingar 51,634 kronor 50 öre, således ungefär den normala siffran för de föregående åren. Men nu kommer man på en gång och begär för ett enda år, 1877, icke mindre än 93,005 kronor 35 öre. Detta står icke väl tillsammans med Riksdagens förutsättning, att denna utgiftspost skulle minskas; den har tvärt om nära nog fördubblats under sista året. Jag kan icke heller af bilagan till den nådiga propositionen om statsverkets tillstånd och behof finna något omnämndt hvarifrån penningar skola tagas, i händelse någon afdelning af den indelta armén behöfver under inne-

Om ersättning
för underhåll
åt garnisons-
kommende-
ringar.
(Forts.)

varande och nästkommande år kommenderas på Vaxholm eller Karlsborg. Det är visserligen sant att, enligt punkten 18 i Stats-Utskottets betänkande, som i motiveringen för detta anslag åberopas, man skulle ega grundad anledning till den förväntan, att garnisonskommenderingar ur indelta armén ej vidare blefve behöfliga, emedan de värfvade regementenas nummerstyrka snarligen kunde förväntas blifva fulltalig; men, mine Herrar, det är först år 1879 som den värfvade armén beräknas blifva fulltalig. År 1878 förmodar jag att åtskilliga vakanser ännu finnas ofyllda, och då intet nytt anslag blifvit begärdt för detta år, så lärer det väl komma att gå till som hittills — och kostnaden får man veta bakefter. Detta är väl ej den normala gången; och då jag förmodar att 1878 års Riksdag vill handla i konsekvens med Riksdagen 1876, men den af denna senare Riksdag uttalade billiga förväntan icke är vorden uppfylld, så kan jag icke finna någonting rimligare, än att Riksdagen nu afslår Kongl. Maj:ts och Stats-Utskottets framställning. På förevarande hufvudtitel, sådan som den af Stats-Utskottet tillökats, äro de ordinarie anslagen upptagna till inemot 17½ millioner, samt de extra ordinarie till 1,650,500 kr. Dessa anslag torde ej vara så nått tilltagna, att ju icke besparingar derå uppstå, fullt tillräckliga att betäcka denna anslagspost, hvarför hinder eljest heller icke möter, då dessa besparingar stå till Kongl. Maj:ts disposition. På de skäl jag anfört, tror jag detta fullkomligt vara i sin ordning. Herr Talman! Jag tager mig friheten att yrka afslag å Stats-Utskottets hemställan i nu föredragna punkt.

Herr Jöns Rundbäck: Jag är till en del förekommen af den siste talaren, men jag kan icke komma till samma resultat som han förr än jag fått vissa upplysningar i frågan, hvilken synes mig något dunkel och otydlig.

Kongl. Maj:t har sagt, såsom ock den föregående talaren anmärkte, att de förskott, som förut varit för i fråga varande ändamål, nemligen garnisonskommenderingar ur indelta armén, använda, äro upprymda, och att Arméförvaltningen dessutom fått tillskjuta 93.000 kronor i rundt tal. Nu säger Stats-Utskottet — på samma gång det uttalar den förhoppningen, att detta icke längre skall komma i fråga, enär den värfvade armén snarligen bör antagas vara så fulltalig, att den kan bestrida i fråga varande tjenstgöring — att Utskottet vill föreslå Riksdagen att för 1879 bevilja det äskade anslaget. Men, mine Herrar, så vidt jag kan läsa rätt innantill, äro dessa 93,000 kronor redan använda. Ty skola dessa medel användas att betala redan gjordt förskott, så lära väl nya penningar vara att tillgå för 1879. Så ser jag saken.

Jag har förut gjort ett par spörsmål, men jag har icke fått dem besvarade. Jag skulle önska, att åtminstone detta spörsmål blefve besvaradt. Det rör nemligen förskottet. Detta kan ej användas för år 1879, ty användes det för detta år, så blir icke denna

skuld till Arméförvaltningen betald. För resten vet man icke om 1879 några nya värfningar vid regementena komma att ega rum. Dessa regementen skola ju upphöra och vi skola ju få en ny stam. Tro Herrarne då att man 1878 skall försöka fylla vakanserna vid regementena? Nej, det skulle vara en misshushållning, när man strax derefter skall få nya stamtrupper. För så vidt man således icke sätter upp dessa två regementen för fästningarnas behof, är det en fråga, som bör tagas i betraktande, huru folket skall aflönas 1879 och bristen betäckas.

Om ersättning för underhåll åt garnisonskommenderingar.
(Forts.)

Jag vågar icke göra något yrkande om afslag å Utskottets förslag, men jag vågar hemställa om upplysning huru denna brist skall fyllas. Innan jag får en sådan upplysning, vågar jag hvarken säga ja eller nej till Utskottets framställning.

Chefen för Kongl. Landtförvarsdepartementet, Herr Statsrådet Rosensvärd: Den förste talaren yrkade afslag å Utskottets framställning om anvisande af medel för att betäcka ett förskott, som Arméförvaltningen gjort för bestridande af kostnaden för garnisonskommenderingar ur indelta armén till Karlsborg och Vaxholm. Det är obestridligt sant, att, då vid 1876 års riksdag beviljades ersättning för ett dylikt förskott, Riksdagen uttalade den förhoppning att något sådant icke borde vidare ifrågakomma. Jag ber dock att få anmärka, att då var fråga om en efterräkning för icke mindre än tre år, som på en gång framlades. Jag var vid denna tid sjelf ledamot af Stats-Utskottet och jag tror mig veta, att det egentligen var den långa tiden, under hvilken efterräkningen uppkommit, som Riksdagen åsyftat.

Garnisonskommenderingen ur indelta armén till Karlsborg har egt rum till följd deraf att en garnison der behöfdes vintertiden. Förhållandena på Karlsborg hade nemligen så gestaltat sig att, ehuru der vore förlagda två batterier och ett kompani artilleri, garnisonens nummerstyrka dock gått ned så, att der fans relativt mindre antal man för tjenstgöringen, än då der endast var förlagdt ett kompani. Kommendanten visste icke utväg för upprätthållande af nödig polistillsyn å fästningen och bevakning till förekommande af eldsvådor. Det blef derföre nödvändigt, att förlägga en kommendering å Karlsborg från Oktober till Mars månad eller under den mörkaste årstiden. Meningen var dock icke att kommenderingen skulle vara ständig, utan att den skulle upphöra under den ljusare årstiden, då bevakningen kunde lättare uppehållas. Sedermera ha förhållandena icke blifvit bättre, utan man har måst tillgripa samma utväg som förut. Men jag är öfvertygad om att, derest det kunnat förutses att förhållandena icke skulle förbättras, medel skulle af Riksdagen begärts för att i mån användas till i fråga varande ändamål. Nu har emellertid samma behof fortfarit och kostnadsbeloppet har till och med något ökats. Denna tillökning har, såvidt jag kan finna, kommit sig deraf, att, då fästningen Oskar Fredriks borg

*Om ersättning
för underhåll
åt garnisons-
kommende-
ringar.*
(Forts.)

förlidet år blifvit färdig och der åtminstone borde finnas så stor bevakningspersonal, som erfordras för upprätthållande af sådan bevakning, att icke fästningens dyrbara materiel ofredas eller skadas, men samtidigt fästningskompaniernas nummerstyrka icke stigit, det varit nödvändigt att dit kommendera en liten styrka af den indelta armén. Det ifrågakom således två kommenderingar: den ena vintertiden på Karlsborg och den andra året om på Vaxholm. Emellertid visade det sig, att, fastän rekryteringen vid den värfvade armén på senare tiden gått bättre än förut och vid Stockholms garnisonsregementen i allmänhet ganska bra, rekryteringen gått betydligt sämre å fästningarna och synnerligast å Vaxholms fästning. Först sistlidne höst och under vintern hafva vakanserna på sistnämnda ställe minskats, men rekryterna behöfva sin första daning, innan de kunna användas. Orsaken till att rekryteringen å Vaxholms fästning visat sig icke gå bra måste sökas deri, att Vaxholm icke är någon för truppen lockande uppehållsort, i synnerhet icke den lilla fästningen Oskar Fredriks borg.

Hvad beträffar frågan huruvida behovet af dylika kommenderingar äfven för en framtid kommer att fortfara, så är det omöjligt att nu derom med någon vissbet yttra sig. Åtminstone är jag för närvarande icke i tillfälle att göra det. Men säkert är — och jag tror att alla äro derom ense — att, så snart sådant är möjligt, man skall undvika alla dessa extra kommenderingar. Visar det sig emellertid omöjligt att med den ordinarie styrkan upprätthålla den behöfliga bevakningen, måste man dock tillgripa denna utväg. En annan sak måste härvid jemväl tagas i betraktande. Skötandet af fästningsartilleriet ansågs förr vara en lätt sak. Då kräufde man af fästningsartilleristen icke någon så stor utbildning. Den nya fästningsartillerimaterielen är deremot nu så komplicerad att den fordrar en omsorgsfull vård, och, då kanonerna icke, likasom flottans, skötas med ångkraft, utan medelst handkraft, kräfver fästningsartilleristens utbildning nu för tiden mycket arbete. Det gör verkliga att man står för framtiden i valet mellan att uppoffra dessa artilleristers ändamålsenliga utbildning för sysselsättning med vaktgöring o. d. eller ock att försöka minska denna vaktgöring till det allra minsta, och då uppstår den fråga att lösas, huruvida, äfven om garnisonen blir komplett, man skall kunna undvika att inkommendera någon garnisonsförstärkning. Den frågan — jag är teniligen nyss kommen i selen som man säger — har icke ännu af mig kunnat lösas, men jag har infordrat förslag från vederbörande kommandanter huru det skulle kunna låta göra sig att ordna bevakningen på ändamålsenligaste sätt för minsta kostnad och med minsta antal folk, och så snart frågan blifvit vederbörligen utredd, skall densamma komma under pröfning.

En annan sak har af en annan talare blifvit vidrörd. Han nämnde att denna ersättning blifvit begärd att utgå först för år 1879. Detta grundar sig derpå att det är 1879 års budget som nu

regleras. Det hade varit lättare för Arméförvaltningen att få förskottet för år 1877 beviljadt för detta år, men det har Arméförvaltningen icke ifrågasatt, emedan Riksdagen icke gerna tycker om att göra tillägg till en redan ordnad budget, utan man får försöka att hushålla så godt man kan och röra sig med de medel som man har, hvilket äfven går för sig blott man erhåller säkerhet om att få förskottet ersatt åtminstone under år 1879.

Om ersättning för underhåll af garnisonskommenderingar.
(Forts.)

Herr Hæggström: Af den siste ärade talarens anförande framgick temligen otvetydigt att rekryteringen, i all synnerhet vid Vaxholm, gått emtligen klen, hvaraf följden är att fyllnad i garnisonsmanskap skall tagas någonstädes, och detta lärer väl blifva ur den indelta armén; jag tror man kan draga den konklusionen ur de fakta han uppgifvit. Då kommer väl samma förhållande att inträffa år 1878, som under de sista fyra åren, nemligen att man kommanderar en styrka ur indelta armén, och att Arméförvaltningen af om händer hafvande medel förskjuter kostnaden; hvarefter Riksdagen under år 1879 får räkning på hvad det kostat. Detta behof torde dock kunna sägas vara känt förut, visserligen icke på öret, men dock åtminstone så mycket, att ett förslagsanslag kunde för det samma begäras.

Nu är det också egendomligt, att, när dessa kommenderingar kunnat för de tre åren 1873—1876 betäckas med 40 à 50 tusen kronor årligen, så har samma kostnad för år 1877 sprungit upp till nära dubbla summan af detta belopp, ehuru den siste talaren uppgaf att under detta år värfningen gått bättre. Detta ser betänkligt ut. Jag föreställer mig äfven att de år rekryteringen gått klen så borde väl de medel, som icke åtgått till rekryteringen, finnas kvar på hufvudtiteln och kunna bidra till att betäcka kostnaderna för dessa kommenderingar. Emellertid är det fägnasamt att man af hans yttrande kan draga den slutsats, att det verkligen finnes besparingar på hufvudtiteln, så att, om Kammaren skulle afslå denna punkt, Kongl. Maj:t icke skall komma i förlägenhet för tillgångar att betäcka dessa kostnader med. Följden af ett sådant afslag blefve emellertid den, att vi finge för framtiden bättre reda på dessa utgifter, än vi hittills haft. Jag tilltror mig nu med större skäl än förra gången hos Kammaren anhålla om afslag å denna punkt.

Herr Statsrådet Rosensvärd: Med anledning af den siste ärade talarens anmärkning ber jag att få nämna, att anslaget till de värfvade truppersnas rekrytering och aflöning redan vid förra riksdagen reglerades, i det till detta ändamål anvisades ett reservationsanslag, hvarpå några besparingar, att använda till andra ändamål, alltså icke kunna uppstå. Hvad åter beträffar de öfriga besparingar, som på anslag under 4:de hufvudtiteln kunnat uppstå, ber jag att få hänvisa till den reglering af dem, som redan vid förra riksdagen uppgjordes, hvarjemte jag äfven vill påpeka att Kongl.

Om ersättning
för underhåll
åt garnisons-
kommende-
ringar.
(Forts.)

Maj:t nu ifrågasatt att icke obetydligt af dessa besparingar skulle till byggnader för landtförsvarets behof användas. Dessa medel äro således redan tagna i beräkning, för så vidt man med visshet kunnat uppskatta deras belopp. Kongl. Maj:t har nemligen i den summa af 330,691 kronor, som erfordras för diverse byggnadsarbeten, såsom af 38:de punkten i det föredragna betänkandet inhemtas, beräknat 132,000 kronor af hufvudtitelns allmänna besparingar. Således kunna icke på denna hufvudtitel, så vidt man kunnat förutse, uppstå några andra tillgångar än möjligen några tillfälliga besparingar å lönerna.

Värfvade arméns större eller mindre talrikhet kan icke utöfva någon inverkan på de allmänna besparingarna i detta fall, utan endast på ett enda särskildt anslag, nemligen till de värfvade truppernas rekrytering och aflöning. Då Kongl. Maj:t redan vid förra riksdagen fick rättighet att förfoga fritt nog öfver detta anslag, såväl i afseende å höjandet i värfningskostnaderna som i afseende å sjelfva lönen, är det väl just genom dessa förhöjningar, äfvensom troligtvis äfven genom den nu rådande minskade lättheten att erhålla enskild arbetsförtjenst, som rekryteringen detta år gått bättre än förut.

Emellertid är vakansernas antal fortfarande större på Vaxholms fästning än annorstädes och uppgingo från den 1 Februari innevarande år till 41 på ett antal af 150 man. Antalet sådana vakanser har likväl under föregående år varit ojemförligt mycket större.

Herr Jöns Rundbäck: Jag är tacksam för de upplysningar Herr Statsrådet och Chefen för Landtförvarsdepartementet nu meddelat, hvarigenom saken, så vidt jag kunnat förstå, blifvit mycket klargjord. Jag har deraf funnit att jag icke tagit fel i mitt antagande, att dessa 93,005 kronor voro ett redan lemnadt förskott, som nu skulle ersättas af Riksdagen.

Jag kan då icke annat än tycka det vara besynnerligt af Stats-Utskottet att hemställa, »att Riksdagen må till ersättning för underhåll åt garnionskommenderingar ur indelta armén anvisa för år 1879» etc. Hade det i stället stått, såsom det heter i statsverkspropositionen, att det förskott, Arméförvaltningen från tillgängliga medel förskjutit sedan år 1876 till dessa kommenderingar, nu skulle år 1879 betalas, för att man sålunda skulle undvika att rubba staten för år 1879, då hade saken varit klar, men, såsom formuleringen nu lyder, har Utskottet icke anvisat några medel att betäcka ett förskott med, utan endast för år 1879 förordat ett anslag till underhåll för de inkommanderingar ur indelta armén, som under nämnda år kunna vara behöfliga.

Om regeringen använder dessa medel till att betäcka de förskott, som till sådant ändamål föregående år blifvit lemnade, kommer utan tvifvel 1879 eller 1880 års Riksdag och gör anmärkning derföre att man användt penningarne till andra ändamål än

för garnisonskommenderingar på fästningarna under år 1879, och det tycker jag icke skulle vara roligt, ty då kom regeringen i en ganska kinkig dilemma. Meningen med dessa medel är, efter hvad jag kunnat förstå, att de skola användas till betäckande af utgifter, som hittills sedan år 1876 egt rum, men om de anvisas, på sätt Utskottet föreslagit, för år 1879, påstår jag att de föregående åren lemnade förskott till garnisonskommenderingar ur indelta armén icke derigenom blifvit betäckta. Om åter regeringen använder dem till betäckande af föregående årens förskott, jag upprepar det ännu en gång, kan jag alldeles icke förvåna mig öfver om en kommande Riksdag gör anmärkning derpå och säger att medlen blifvit anvisade till kommenderingar under år 1879, men alldeles icke för åren 1877 och 1878. — Då Friherre Leijonhufvud nu begärt ordet, kunna vi måhända erhålla ytterligare upplysningar huru härmed sig förhåller, men för egen del vill jag visst icke yrka afslag å punkten, emedan jag fullkomligt inser, att anslaget är af behofvet påkalladt.

Om ersättning för underhåll åt garnisonskommenderingar.
(Forts.)

Friherre Leijonhufvud: Jag ber Herr Rundbäck endast sätta ett skiljetecken i meningen, så ser han nog genast huru densamma hänger i hop. Den begärda summan skall *anvisas* för 1879, men icke *användas* för samma år.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner blifvit gifna enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

Punkterna 33—39.

Biföllos.

Uti *punkten 40* hade Utskottet hemställt:

att Herr *H. Hagermans* motion (N:o 97) — hvaruti föreslagits, att Riksdagen för sin del ville besluta, att, då någon man ur gemenskapen, korpral eller hans like, befordrades till underofficer, kronan skulle åt honom anskaffa och bekosta den första fullständiga uniformen, så att han icke sjelf behöfde besväras eller betungas dermed — icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Angående beklädnad in natura för visse underofficerare.

Rörande detta ärende anförde motionären

Herr *Hagerman*: Då Utskottet bekräftat billigheten af hvad jag föreslagit, kan jag naturligtvis icke annat än vara Utskottet tacksam därför. Det tyckes också hufvudsakligen vara endast af principiella skäl, som det tillstyrkt Riksdagen att lemna min motion utan afseende. Utskottet säger uti sitt utlåtande, att »enligt nu gällande aflöningsstat uppbär underofficer vid värfvadt regemente i

Angående
 beklädnad in
 natura för
 visse under-
 officerare.
 (Forts.)

allmänhet ett årligt beklädnadsbidrag af 200 kronor». Ja, detta var ej heller mig obekant, då jag väckte min motion. Men Herrarne torde observera, att det är först efter någon tid, sedan ifrågavarande personer befordrats till underofficerare, som de komma i åtnjutande af detta bidrag. Då de, ifrån att hafva tillhört gemenskapen eller tjenat såsom korpraler, tillträda sin nya befattning, få de vänta minst tre månader innan den tilldelas något af ifrågavarande bidrag, 200 kronor, och erhålla de då endast fjerdedelen deraf, emedan det vanligtvis utgår kvartalsvis. Det är just den bekymmersamma ställning, hvori de således befinna sig, som jag velat påpeka. De äro nemligen nödsakade att af egna medel anskaffa den dyra uniformen, hvilken antagligen blir dem så mycket dyrare som hela det beklädnadsbidrag, eller 200 kronor, som de af kronan erhålla för sin utredning, ity att de icke blifva i tillfälle att kunna ackordera om priset, hvilket den kan göra, som betalar kontant, och hvilken fördel lätt kunde erhållas, om staten på ett eller annat sätt, t. ex. genom utlemnande på entreprenad, åtagit sig omsorgen derom. De skäl, som jag nu anfört, äro de, som hufvudsakligen legat till grund för min motion, och, i det jag ännu en gång hembär Utskottet min tacksamhet därför att det erkänt vigten af denna fråga, vill jag uttala den förhoppning, att, sedan en sådan auktoritet som Stats-Utskottet vitsordat behofvet af en sådan åtgärd, som den af mig föreslagna, och afstyrkt bifall hufvudsakligast därför att enskild motionär derom gjort hemställan, Kongl. Maj:t icke skall underlåta att egna den tillbörlig uppmärksamhet och vid nästa riksdag framlägga ett mera antagligt förslag. Jag vill emellertid icke framställa något yrkande.

Grefve Björnstjerna: Äfven jag måste medgifva, att hvad motionären påpekat i sin motion är i hög grad beaktansvärdt. Vår armés underofficerscorps är ett af de viktigaste medlen för upp-
 rättshållande af manskapens både fälduglighet och disciplin. Jag är äfven förvissad att hvarje officer skall intyga, att denna corps på ett berömvärdt sätt uppfyller sina åligganden. På samma gång måste erkännas, att få af statens tjenare äro så illa aflönade, som våra underofficerare; detta gäller i första rummet dem, som tillhöra de värfvade regementena, hvilka alla befordras från ledet och således sakna egna tillgångar. Många af dessa, särdeles de som förut varit distinktionskorpraler, hafva såsom sådana haft en jemförelsevis betydligt bättre ställning i ekonomiskt hänseende än den, i hvilken de som underofficerare komma. Underofficerarnes lönevilkor äro nemligen så små, att den nyutnämnde sergeantens första steg på sin nya bana ovilkorligt leder till skuldsättning. Underofficeren måste nemligen af egna medel anskaffa uniform; och icke nog dermed; bruket fordrar, att han på samma gång skall lägga sig till civila kläder. Han måste således förskaffa sig två nya uppsättningar klädespersedlar, och detta med två tomma händer. Jag är för min del

öfvertygad, att Kongl. Maj:t icke skall underlåta att taga detta förhållande i öfvervägande, och får hambära Utskottet min tacksamhet för att det icke å sin sida lemnat motionen utan afseende.

Angående beklädnad in natura för visse underofficerare.
(Forts.)

Herr Sven Nilsson: Då icke någondera af de föregående talarne framställt något bestämdt yrkande, kan det väl synas öfverflödigt att från Stats-Utskottets synpunkt bemöta deras yttranden. Jag har emellertid ansett mig böra nämna, att, utom de af Utskottet anförda, det äfven finnes ett annat skäl för afslag å den ifrågavarande motionen; och det är, att det vore att grunda en nästan allt för öfverflödig princip, om man nu skulle besluta sig för att bispringa underofficerarne med en viss summa penningar för anskaffande af uniform, utan några villkor eller förbehåll. Då det nemligen icke så sällan inträffar, att en underofficer efter endast en kortare tids innehafvande af sin tjänst transporterats till högre tjänstegrad eller på annat sätt, medelst afsked eller dödsfall, lemnar densamma, skulle följden blifva den, att staten nödgades vidkännas kostnader för anskaffande af uniform åt personer, som kanske endast ett eller ett par år samt till och med kortare tid qvarstode i tjänst, och således skulle staten derigenom komma att draga högst ringa nytta af de utlagda penningarne. Jag hoppas emellertid, att om Kongl. Maj:t skulle taga denna fråga i öfvervägande, jemväl denna omständighet tages i betraktande, och det lärer då skola befinna sig, att saken icke låter reglera sig så lätt, som kanske mången föreställer sig,

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 4.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets utlåtande N:o 30, angående föreslagna statsbidrag till vägars anläggning och förbättring, hamm- och brobyggnader samt vattenkommunikationer äfvensom sjösänkningar och andra vattenaftappningsföretag.

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt yttrat sig dels öfver Kongl. Maj:ts *Om anslag till* nädiga förslag, att för anläggning af nya samt förbättring eller om- *vägars anlägg-* läggning af backiga eller eljest mindre goda vägar måtte anlås och *ning och för-* ställas till Kongl. Maj:ts förfogande 200,000 kronor, och dels öfver *bättring.* Herr *L. J. Larssons* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 124, i hvilken instämt Herrar *Magnus Andersson, Carl Mejenqvist, Johannes Andersson, J. Erickson, S. Johnson, J. G. Granlund* och P.

Om anslag till Engman, och deruti föreslagits, att ifrågavarande anslag måtte för vägars anläggning och förbättring.

(Forts.)

att Riksdagen, med afslag å Herr L. J. Larssons m. fl:s motion och bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit, måtte till bidrag för anläggning af nya samt omläggning eller förbättring af backiga eller eljest mindre goda vägar till Kongl. Maj:ts disposition för år 1879 anvisa 200,000 kronor.

I anledning af denna hemställan yttrade

Herr Larsson: Vid sistlidne riksdag väcktes af Herr Granlund en motion i samma syfte, som den jag nu tagit mig friheten framlägga. Då begagnade Stats-Utskottet såsom skäl för sitt afstyrkande Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande till Kongl. Maj:t i frågan, hvilket utlåtande finnes intaget i det såsom bilaga vid då afgifna statsverksproposition fogade protokollet öfver civilärenden för den 8 Januari 1877. I Stats-Utskottets då afgifna utlåtande N:o 24 heter det nemligen, att »huru det belopp af 200,000 kronor, hvartill ifrågavarande anslag blifvit under de senare åren bestämdt, icke vore tillräckligt för understödjande af de många arbetsföretag, hvarom hos bemälda styrelse ansökningar inneläge, anslaget för år 1878 till sagda ändamål likväl, enär en del af de till dessa ansökningar hörande planer vore så gamla, att de behöfde omarbetas eller åtminstone revideras, innan företagen kunde anmälas till erhållande af statsbidrag, icke af styrelsen ansetts böra ifrågasättas till högre belopp än tillföre», och på grund häraf afstyrkte Utskottet motionen. Skälet var då således intet annat, än att Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen icke tillstyrkt förhöjning af anslaget. Nu deremot synes, som skulle detta hinder icke längre ligga i vägen, i det att samma styrelse nu åter hos Kongl. Maj:t gjort framställning om anslagets höjande. Såsom man kan läsa i Utskottets betänkande, föreslår nemligen styrelsen, att, då i jemnbredd med landets fortgående utveckling af jernvägsanläggningarnas utsträckning behofvet af nya landsvägsförbindelser betydligt tilltagit, och dertill komme, att i flera trakter af riket nödiga utfartsvägar saknades, jemte det att äldre vägar tarfvade förbättring, ifrågavarande anslag måtte, desto hellre som hos styrelsen inneläge planer för 43 särskilda väganläggnings- eller förbättringsarbeten af den omfattning, att deras understödjande med vanliga belopp skulle medtaga omkring 600,000 kronor, för år 1879 utgå med ökad belopp af 300,000 kronor, eller detsamma, som i nyssnämnda motion föreslagits.

Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet har såsom motiv för afslag å Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens framställning åberopat nödvändigheten af att iakttaga sparsamhet, och denna Herr Statsrådets åsigt delas äfven af Utskottet. För min del måste jag högakta Utskottet, som varit nog lyckligt, att nu kunna inslå på spar-

samhetens eljest så sväfvande stråt. Nu återstår dock den frågan, huruvida Utskottet härvid träffat den rätta punkten; ty lika säkert som sparsamhet och hushållning är god, lika säkert är äfven att man kan hushålla så, att hushållningen blir misshushållning. Och månne icke det senare här gjort sig gällande? Har icke Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen såväl under förlidet år som äfven och i synnerhet för innevarande år låtit förstå, att en förhöjning af detta anslag är af behovet påkallad. Och har icke äfven Herr Civilministern erkänt detta? Kan det väl vara med en god hushållning förenligt, att man årligen anslår medel till undersökningar för sådana ändamål, utsänder personer för att uppgöra planer och kostnadsförslag, och när sedan handlingarna komma in till styrelsen, lägges den ena luntan efter den andra på hög? Åtskilliga gånger vänder man på de digra luntorna. Andtligen efter några års förlopp anses de mogna att tillämpas. Nej pass, säger då styrelsen, nu äro de för gamla, och måste omarbetas. Och på det sättet ödas medel bort på den ena resultatlösa undersökningen efter den andra. Kan detta kallas hushållning? För min del anser jag det vara icke så ringa misshushållning.

Jag anhåller hos Herr vice Talmannen om proposition på afslag å Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Gustaf Jonsson: Då Kongl. Maj:t icke funnit sig föranlåten att hos Riksdagen göra någon framställning om förhöjning i det i fråga varande anslaget, på sätt Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, och de skäl därför som återfinnas i Herr Stasrådet och Chefens för Civildepartementet yttrande vid ärendets föredragning, och hvilka skäl äfven af Stats-Utskottet godkänts, synas tillräckligt talande, anser jag Kammaren göra bäst uti att bifalla Utskottets hemställan.

Utan tvifvel är syftet med denna såväl som med andra motioner mycket godt, och skulle Stats-Utskottet vara i den lyckliga ställningen att alltid kunna gå de särskilda motionärernes önsknings till mötes, vore det så mycket angenämare; men den ekonomiska ställningen i landet lärer väl för närvarande vara sådan, att man måste se till att man hushållar med statens medel så, att statsregleringen någorlunda går i hop. Jag tror således att man icke bör fästa så stort afseende vid motionärens beklagande öfver motionens öde, hvarföre jag tager mig friheten att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Granlund: Då jag förliden riksdag var motionär i denna fråga, så instämde med mig många ledamöter af denna Kammare, hvilka ledamöter voro boende inom olika provinser af landet och ganska väl kände det allmänna behovet af vägförbättringar, som detta anslag afser. Det är ock en rättvis fordran, som de orter, hvilka icke fått jernväg i sitt granskap, hafva på statens hjälp för

Om anslag till vägars anläggning och förbättring.
(Forts.)

Om anslag till
vägars anlägg-
ning och för-
bättring.
(Forts.)

erhållande af förbättrade landsvägar. Det är äfven fördelaktigt för staten att upphjelpa dessa vägar, hvilka tillföra statens jernvägar allt mer och mer trafik, och härtill kommer ett ytterligare skäl. På Riksdagens bord hvilat för närvarande en Kongl. proposition om ett icke obetydligt anslag till skjutsväsendet. Det ligger i sakens natur att ju bättre vägarne inom landet blifva, ju flera backar borttagas, ju kortare afstånden blifva, desto mera skall statsbidraget till skjutsväsendet minskas, och derigenom återkommer en del af hvad staten uppoffrar för vägförbättringar. Behovet af anslaget förökning är alldeles gifvet, då hos Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen för närvarande ligga icke mindre än 43 särskilda väganläggnings- och vägförbättringsplaner i komplett skick och vänta på understöd, derföre att man icke för berörda ändamål till sitt förfogande har mer än 200,000 kronor. En del af dessa kommuner får således vänta i 3 år innan deras ansökningar komma att prövas och de begärda understöden beviljas. Jag hyser intet hopp att motionärens yrkande om bifall till sin motion vid denna riksdag skall gå igenom, och jag begagnar tillfället att hos Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet, som här är närvarande, anhålla, att, om Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen fortfarande anser detta anslag böra höjas, och derom gör framställning, Herr Statsrådet måtte taga denna sak i närmare skärskådande. Herr Statsrådet har i sitt yttrande i frågan till statsrådsprotokollet medgifvit, att detta ökade anslag är af behovet påkalladt, men af sparsamhetsskäl ansett att förslaget derom icke borde vid denna riksdag framkomma. Jag delar Herr Statsrådets åsigt för denna riksdag, men då behovet af detta anslags förhöjning allt mer och mer gör sig gällande, och de af brist på bättre kommunikationer mest lidande provinsers anspråk på vägförbättringar blifva allt mer och mer berättigade, vägar jag hoppas att till ett annat år få se den nu ifrågasatta förhöjningen framställas af Kongl. Maj:t.

Häruiti förenade sig Herrar Engman, Biesert och Mejenqvist.

Herr Liss Olof Larsson: För min del yrkar jag bifall till Utskottets föreliggande förslag, oaktadt jag instämt i Utskottets uttalande af önskvärdheten af anslaget höjande. Det är mycket oegenlyttigt af den siste talaren att orda om bifall till det högre anslaget; men under de omständigheter, hvaruti vi nu befinna oss, tror jag vi göra bäst och klokast uti att nöja oss med den summa, Kongl. Maj:t föreslagit, och låta frågan om ökade statsbidrag anstå till bättre tider. Jag tror dessutom, att ställningen nu är sådan, att äfven jordegaren, som skall släppa till resten af hvad som fattas, sedan han bekommit sitt bidrag af staten, har svårt att åstadkomma denna tredjedel af kostnaden. Äfven af detta skäl tror jag, att under nuvarande förhållanden anslaget nuvarande belopp är till och

med mera tillräckligt än under föregående år. Dessutom har jag för min del inom Utskottet tillstyrkt bifall till Kongl. Maj:ts förslag och afslag å motionen af ett annat skäl, nemligen det, att, då vi här vid riksdagen söka att så mycket som möjligt inskränka anslagsfordringarne, det tillhör äfven oss å vår sida att icke ställa allt för stora fordringar på anslag, som i främsta rummet skulle komma jordbruket till godo. Jag tror således att det vore klokt, om vi i den föredragna punkten icke ginge utöfver det belopp, som af Kongl. Maj:t föreslagits, hvarföre jag yrkar bifall till Stats-Utskottets förslag.

Om anslag till vägars anläggning och förbättring.
(Forts.)

Herr Nils Pettersson: Jag kan för min del icke gilla den grundsatsen, att man skall vänta med att anslå medel till sådana ändamål, som det nu i fråga varande, till dess man får godt om penningar. Jag är af alldeles motsatt mening. Det har varit sådana tider — och de tiderna kunna återkomma — då man fått rent af skänka bort penningarne för att erhålla arbetare. Det är just rätta sättet att under hårda tider lemna anslag till sådana företag, som äro spridda öfver hela landet, på det arbetarne måtte få arbete under sådana tider. Detta faller sig så mycket lättare, som häradena vanligen tillskjuta en del af beloppet, icke hela summan på en gång, utan man upptager merendels ett lån, som fördelas på flera år. Jag tror således att motionären haft skäl för sin motion, och att det vore nyttigt att bifalla densamma. Vi hafva bifallit många andra anslag på flere hundra tusen kronor till andra ändamål, som varit mindre nyttiga, åtminstone mera improduktiva.

Medan jag har ordet ber jag att få påpeka en annan sak, som jag tror skulle vara skäl att förändra i fråga om dessa anslag till förbättrade vägar. Sådana anslag lemnas nemligen för närvarande icke till andra vägar än landsvägar. Men i de orter, der jernvägar stryka fram, ersätta dessa till stor del landsvägarne; och der skulle således anslaget med samma nytta kunna användas på häradsvägarne. Man kan invända, att häradsvägarne äro något för smala, endast 6 alnar; men detta kunde hjälpas, om det stadgades att de skulle vara 7 alnar breda. De blefve då fullt ut lika praktikabla som landsvägarne, och någon stor skilnad i kostnaderna för dessammans anläggning och underhåll i jernförelse med underhållet af landsvägar skulle derigenom icke uppkomma. Jag har velat nämna detta för framtiden, att det, enligt min tanke, vore godt, om man höjde detta anslag och lemnade något deraf till utvidgning och underhåll af häradsvägarne. Något yrkande har jag icke att framställa.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman! Då man tager reda på alla de ansökningar om statsbidrag för vägförbättringar, som ligga i Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, och då man sett alla kostnadsförslagen dertill, synes det vara skäl att äfven staten lemnar något understöd åt dylika företag, så att åtminstone en del af

Om anslag till vägars anläggning och förbättring.
(Forts.)

dessa arbeten må kunna komma till verkställighet i landet. Hvar och en som rest något omkring vet huru stort behovet af förbättrade vägar är. I tider sådana som denna, då tillgången på arbetsförtjenst är obetydlig, är det mycket lämpligt att verkställa sådana arbeten, då kommunerna sjelfva till dem bidraga med så stora belopp. Det synes derföre just under sådana tider vara mycket fördelaktigt om kommunerna kunde erhålla någon hjälp från statens sida till dylika arbeten. Jag vill härmed icke uttala något klander mot Stats-Utskottet derför att Utskottet nu, såsom väl alltid bör vara förhållandet, haft sparsamhet till mål, men jag tror att det icke skulle vara så gagnlöst för statskassan, om den vid sådana tillfällen uppoffrade en och annan summa för att få verkställda sådana nyttiga och behöfliga arbeten som dessa och flera dylika. Jag vill således instämma i det af Herr Granlund framställda yrkandet.

Ofverläggningen förklarades slutad. Efter det propositioner gifvits å de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets förslag.

Punkterna 2—4:

Biföllos.

Punkten 5:

Om anslag till vägomläggning genom Nordmarks härad.

Herr J. N. Biesert hade i sin motion, N:o 61, föreslagit, att Riksdagen måtte, till vägomläggning genom Nordmarks härad i Wermland från Gillbergs härads vestra gräns genom Silleruds, Silbodals, Holmedals och Töcksmarks socknar till gränsen mot Norge vid Håns tull, bevilja ett anslag utan återbetalningsskyldighet till belopp af 168,840 kronor 67 öre, motsvarande $\frac{2}{3}$ af den till 253,261 kronor beräknade kostnaden, och i öfrigt på de för dylika företag vanliga vilkor, att utgå under 3 år och deraf under år 1879 med 30,000 kronor.

Beträffande nämnda motion hade Utskottet i förevarande punkt hemställt,

att motionen måtte lemnas utan afseende.

Motionären, Herr Biesert anförde: Herr Grefve och Talman! Mine Herrar! Jag förstår ganska väl att Kammaren icke kan vara intresserad af att höra några s. k. liktal, jag skall också söka att iakttaga den uppmärksamheten mot Kammarens ledamöter, att jag icke yttrar mig mångordigt, utan så kort som möjligt. Såsom motionär har jag nemligen ansett mig böra nämna några ord för att angifva de skäl, som föranledt mig att väcka denna motion. Innan jag detta gör, ber jag likväl få nämna, att jag icke på ringaste sätt

vill uttala något klander mot hvarken regeringen, som icke beaktat Konungens Befallningshafvandes och Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens varma förord för ifrågavarande vägomläggning, eller Stats-Utskottet, som afslagit min motion, ty jag inser mer än väl det skäl, som härtill varit verkande orsak. Det i fråga varande förslaget är ingen nyhet; det är mellan 30 à 40 år sedan detsamma först kom på tal; och redan i början af 1840-talet verkställdes genom Konungens Befallningshafvandes i länet föranstaltande noggranna och fullständiga undersökningar om en vägomläggning mellan norska gränsen och Gillbergs härad. Att omläggningen då icke kom till utförande, föranleddes deraf att i planen föreslogs, att de starkaste lutningarne skulle vara 1 på 15. Kongl. Maj:t fann då, till följd af de svåra lutningsförhållandena, icke anledning att begära anslag till i fråga varande väg. Denna fråga har sedan dess ofta varit på tal. År 1872 börjades undersökningar, som, till följd af mellankommande hinder, icke afslutades förr än i September månad förlidet år. Att i fråga varande väg är nödvändig, skall hvar och en finna, som genomläst min motion samt tagit del af de handlingar, som varit inom Utskottet tillgängliga. Af dessa handlingar visar det sig, att en stor del af den nuvarande vägen af i fråga varande vägsträcka har lutningar af 1 på 4, 1 på 5 och 1 på 6 — ett förhållande, som måste i hög grad hämma trafiken på densamma. Jag skall be att i sådant afseende få för Kammaren uppläsa en del af hvad Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen i sitt utlåtande till Kongl. Maj:t anført. »Vid granskningen af denna plan, med hvars upprättande arbetats i särskilda omgångar under flera års tid, har styrelsen funnit att gamla vägen är särdeles behäftad med branta och besvärliga backar, hvilkas lutning flerestädes uppgå till 1 på 4, 1 på 5 och 1 på 6, och således kunna med skäl sägas vara lifsfarliga att färdas, i synnerhet vid tillfällen då vägen är islupen.»

Styrelsen säger vidare, då fråga var om att ombygga denna väg med så starka lutningar som 1 på 12: »att dylika lutningar äro så besvärliga för trafik med lass, att styrelsen icke anser sig kunna eller böra förorda så stora lutningar, så mycket mindres», säger styrelsen, »som frågan rörer att förbättra en mycket befaren väg, som skulle underlätta kommunikationerna emellan brödrarikena.» Jag har naturligtvis icke något yrkande att göra, ty jag känner mycket väl att det icke skulle till något tjena; men jag kan likväl icke underlåta att instämma i den af en föregående talare vid behandlingen af en föregående punkt uttalade önskan; ty tidpunkten för ifrågasatta arbetets utförande hade nu varit synnerligen lämplig, dels i anseende dertill att arbetsprisen och materialerna för närvarande äro billigare än vanligt, dels och emedan derigenom kunnat beredas en välbehöflig arbetsförtjenst åt många arbetare, som nu gå sysslolösa.

Jag vill, som sagdt, under närvarande förhållanden icke göra något yrkande.

*Om anslag till
vägomläggning
genom Nord-
marks härad.*
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6:

*Om anslag för
mindre hamn-
och brobyggnader
m. m.*

För understödjande af mindre hamn- och brobyggnader samt upprensning af åar och farleder hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för år 1879 anvisa samma belopp, som för år 1878 beviljats, eller 20,000 kronor.

Deremot var i motion af Herr *Per Nilsson* i Espö (motionen N:o 54) föreslaget, att berörda anslag måtte för år 1879 förhöjas till 60,000 kronor.

I anledning af dessa förslag hade Utskottet tillstyrkt:

att, med bifall till Kongl. Maj:ts framställning och afslag å Herr *Per Nilsson*s omförmälda motion, Riksdagen måtte till understödjande af mindre hamn- och brobyggnader samt upprensning af åar och farleder för år 1879 anvisa ett anslag af 20,000 kronor.

Sedan föredragning skett af Utskottets hemställan, lemnades ordet på begäran till

Herr *Per Nilsson* i Espö, som yttrade: Herr Talman! Ehuru Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader på det allvarigaste anhållit hos Kongl. Maj:t om höjandet af i fråga varande anslag till 60,000 kronor, och ehuru Herr Statsrådet och Chefen för Civildepartementet, fastän han erkänt alla skäl tala därför, icke vågat tillstyrka Kongl. Maj:t att föreslå denna åtgärd i anseende dertill, att statskassan vore hårdt anlitad för andra ändamål, så djerfves jag likväl fullfölja mitt i ämnet väckta förslag. Dervid tillåter jag mig särskildt framhålla, hurusom en stor del af de små samhällen, som äro belägna utmed öppna hafvet, icke åtnjuta samma fördel som skärgårdsboarne, nemligen att vid inträffande stormar kunna söka skydd i nödhamnar. Beträffande dessa öppna kuster, så är det först under senare tider, som Regering och Riksdag börjat anställa undersökningar angående dylika hamnanläggningar. Det har också visat sig, att nämnda små samhällen sjelfva med ganska stora uppoffringar bekostat många undersökningar, för att äfven de en gång skulle komma derhän att erhålla hamnar, dit de kunna inlöpa med sina små farkoster. Vi hafva jemväl sett, huru detta folk, som bor vid öppna hafvet, under senare tider börjat arbeta sig fram mer och mer, huru de anskaffat åt sig lämplig materiel, fiskeriredskap och farkoster — dessa senare för att kunna verkställa de för dem behöfliga kustfärder. Det ligger för närvarande så många ansökningar inne hos Styrelsen för allmänna väg- och vattenbyggnader, att med ett årligt anslag af endast 20,000 kronor,

det skulle åtgå flera år, innan beviljande af någon annan ansökning vidare kan komma i fråga. Vid en föregående riksdag har äfven detta anslag blifvit ökad, för att tillfredsställa de då påträngande behofven, särskildt derföre, att för det året så många ansökningar om understöd voro inlemnade. Nu hafva ännu mycket flera ansökningar inkommit; men det oaktadt har Kongl. Maj:t ej föreslagit någon förhöjning. Jag vill derföre på det vänligaste uppmana Kammarrens ledamöter att bifalla min motion om anslaget ökande för nästa år till det af mig föreslagna belopp, 60,000 kronor. Jag tror att vi deraf skulle draga mycken nytta, särdeles som denna förhöjning komme att inträffa under en tid, då byggnadsmaterialier och arbetskrafter kunna erhållas för mycket billigare pris än på flera år varit fallet, samt således för detta belopp kan blifva mycket mera arbete utfördt, än som kanske skulle blifva fallet om ett eller annat år.

Om anslag för mindre hamn- och brobyggnader m. m.

(Forts.)

Jag vill derföre fortfarande yrka bifall till min motion om anslaget höjande för år 1879 till 60,000 kronor, och anhåller vördsam, att Kammaren dertill ville lemna sitt bifall.

Herr Sven Andersson instämde med Herr Per Nilsson.

Herr Gustaf Jonsson: Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag på de skäl, som i motiveringen finnas anförda och hvilka jag förut åberopat vid föredragningen af 1:sta punkten. Jag hoppas att motionären skall vara tillfreds dermed, helst Utskottet dessutom under 10:de punkten af detta betänkande tillstyrkt Riksdagen att bevilja ett anslag af 50,000 kronor till utförande af en mindre hamnanläggning vid Skanör, således i motionärens granskning, vid öppna sjön. Bifaller Kammaren Utskottets förslag i sistnämnda punkt, torde motionären ej hafva något att beklaga sig öfver, om Kammaren, i enlighet med Utskottets hemställan i nu förevarande punkt, afslår motionen och bifaller Kongl. Maj:ts förslag, hvarom jag hos Herr Talmannen anhåller om proposition.

Öfverläggningen var slutad. Enligt de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på Herr Per Nilssons yrkande; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 6:te punkten af utlåtandet N:o 30,

röstas Ja;

Den det ej vill,

röstas Nej.

Vinner Nej, har Kammaren, med bifall till Herr Per Nilssons i Espö motion, förhöjt ifrågavarande anslag till 60,000 kronor.

Omröstningen företogs och visade 87 ja mot 20 nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Punkterna 7—10:

Biföllos.

Punkten 11:

Om anslag till myrutdikningar vattenaf-tappningar.

I anledning af dels Kongl. Maj:ts förslag, att till understöd-jande medelst anslag utan återbetalningsskyldighet af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten, måtte anvisas samma belopp, som under de senare riksdagarna för enahanda ändamål beviljats, eller 80,000 kronor, och dels Herr *L. J. Fahlanders* inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 63, deruti framställning gjorts om ifrågavarande anslags höjande till 300,000 kronor, hade Utskottet hemställt:

att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit och med afslag å Herr *Fahlanders* motion, ett anslag af 80,000 kronor måtte för år 1879 beviljas till understödande af sådana myrutdikningar och vattenaftappningar, som företrädesvis afse att minska frostländigheten.

Efter uppläsning af denna hemställan yttrade

Herr *Hjelm*: Jag har icke begärt ordet för att yrka bifall till något för de nordliga länen så förmånligt som det motionären framställt eller för att förorda ett högre anslag än det nuvarande, ty jag vet, att detta icke skulle lända till något resultat, ehuru genom arbetsprisens fallande långt mera arbete nu kunde uträttas med ett lika penningebelopp än under föregående år, utan med anledning af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens utlåtande i frågan till Kongl. Maj:t. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen säger sig der »på grund af vunnit erfarenhet hafva kommit till den öfvertygelse, att det i allmänhet vore lämpligare och för vissheten att understöds-medlen rätt användes mer betryggande, om vattenaftappningsföretag i vidsträcktare mån än hittills, synnerligast inom de norra länen, varit fallet, understöddes medelst lån i stället för med anslag.»

Det tyckes af detta uttalande framgå, som om dessa medel icke så fullt ändamålsenligt blifvit använda för det med dem afsedda ändamålet. Så vidt jag känner till — och jag har åtminstone inom Vesterbottens län under en lång serie af år, eller allt sedan dessa anslag började utgå för ifrågavarande ändamål, följt med denna fråga — får jag dock säga, att de myrutdikningsanslag, som kommit detta

län till godo, icke allenast i allmänhet blifvit väl använda, utan äfven varit till särdeles stor nytta för jordbrukets förbättring och odlingens framgång, och i synnerhet genom frostländighetens förminskning på den odlade marken. Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen skall dessutom genom sina officerare kontrollera arbetenas utförande; och dessa officerare hafva icke lagt fingrarna emellan eller underlåtit tillse, att arbetena blifvit ordentligt och enligt för dem uppgjorda planer utförda samt ledt till ett godt resultat. Nu är förhållandet, att det icke är Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens officerare, som uppgöra dessa planer, utan de uppgöras af dertill af Landtbruksakademien förordnade ingenjörer. Dessa lärde och kanske högt lärde herrar äro icke alltid praktiske jordbrukare, utan vilja gerna utsträcka utdikningarna till myrarne långt upp i skogsmarkerna, hvarigenom hufvudändamålet, att afleda frostländigheten från de odlade markerna, motverkas. Det har visat sig, att desse ingenjörer icke alltid vilja gå jordegarnes önskningsar i detta hänseende till mötes, utan ofta hafva sina egna tycken. Jag känner icke, om de af Landtbruksakademien hafva någon instruktion, som de skola följa, men säkert är, att en eller annan gång hafva de gjort upp icke fullt ändamålsenliga planer till frostländiga markers odling. Dessa planer hafva emellertid icke alltid blifvit utförda, emedan jordbrukarne icke ingått till Kongl. Maj:t med begäran om anslag härtill. Men öfverallt, der planerna till utdikningen blifvit ändamålsenligt uppgjorda, hafva utdikningarna ledt till ett godt resultat i många hänseenden; jordegendomarne hafva stigit i värde, samt deras taxeringar till följd deraf också blifvit högre. Jag har min egendom i en by, der utdikning skett genom statsbidrag. Egendomen har stigit 25 procent i värde derigenom, att staten bidragit med 4,000 kronor till utdikningens genomförande, och detta i en by der det finnes 40 bönder. Detta såsom exempel derpå, att äfven en liten penningssumma, rätt använd, kan åstadkomma mycket.

Det verkliga förhållandet med dessa statsbidrag är ock, att de tjena icke så mycket till hjälp vid utdikningarnas utförande, som icke mera till uppmuntran för jordegarne att påbörja dylika företag. Ty när arbetet en gång med tillhjälp af statsbidrag börjats, måste det fortsättas enligt uppgjord plan, till dess det blir färdigt; och häröfver vakar Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, likasom ock dess officerare hålla noga tillsyn öfver att dessa dikningar hållas vid makt. Numera har äfven i Vesterbottens län från Konungens Befallningshafvande utgått en skrifvelse till länsmännen att vaka deröfver, att dessa medel användas för det afsedda ändamålet. Åtminstone i det län, jag tillhör, kan man således säga, att dessa medel tjena till jordbrukets befrämjande och lyftande, genom frostländighetens minskande och derigenom ock minskande af missväxtåren, samt att medlen sålunda blifvit väl använda.

Jag har icke kunnat uraktlåta att till protokollet anföra detta med anledning af Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsens omförmälda

*Om anslag till
myrute-dikning-
gar vattenaf-
tappningar.
(Forts.)*

yttrande. Något yrkande om förhöjning i anslaget vågar jag icke göra, emedan jag inser, att detta icke skulle leda till något resultat.

Vidare anfördes icke. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 12—14:

Blefvo äfven bifallna.

§ 5.

*Ang. ändring i
sättet för mar-
kegångsprisens
sättande och
öfverklagande.*

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 3 (i samlingen N:o 13), angående ändringar i gällande författningar rörande sättet för markegångsprisens sättande och deras öfverklagande.

Utskottet hade hemställt:

att Herr *E. G. Boströms* motion, N:o 9 — innehållande det förslag, att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i nu gällande författningar angående sättet för markegångsprisens sättande och deras öfverklagande, som kunde vara af behofvet och erfarenheten påkallade — icke måtte till någon åtgärd från Riksdagens sida föranleda.

Ordet begärdes af

Herr *E. G. Boström*, som yttrade: Jag skulle för min del icke haft något egentligt emot, att Utskottet afstyrkt min motion, endast de skäl, Utskottet derför användt, vore för mig tillfredsställande; men långt ifrån att så är förhållandet, vågar jag kalla dessa skäl särdeles underhaltiga, hvilket jag beder att söka få för Kammarerna visa.

Jag hade i min motion först talat derom, att, sedan det blifvit bestämdt, att räntan och tionden skulle i penningar fixeras, markegångssättningen förlorat en stor del af sin betydelse och derföre numera af vederbörande omfattades med endast ringa intresse. Denna erfarenhet säger sig Utskottet dock icke hafva delat; och möjligen är detta ock förhållandet. Men jag hemställer, huruvida icke detta kan bero till en stor del på det faktum, att hälften af Utskottets ledamöter äro från städer och hafva kanske aldrig deltagit i sådana förrättningar. För min del har jag många gånger deltagit i dem och dervid vunnit min omnämnda erfarenhet. Af många andra, synnerligen de kronans tjenstemän, som vid dessa förrättningar skola vara närvarande, har jag hört detsamma uttalas. Utskottet tyckes icke heller hafva tagit detta skäl så allvarsamt, efter som det strax

derpå tillägger: »Vore emellertid förutsättningen, att endast en ringa del afgälder numera utgå efter markegångspris, riktig, så hade tvifvelsutän den slutsats, hvartill motionären kommit, skäl för sig, d. v. s. i fall jag endast kunde visa att endast en ringa del afgälder numera utgå efter markegångspris, så hade jag rätt i min motion.

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande.

(Forts.)

Utskottet påstår att en stor del afgälder fortfarande utgår efter markegång, såsom presterskapets löner, kronoarrenden, augmentsräntor m. m. Nu är emellertid förhållandet, att efter 1871 alla kronoarrenden bestämmas endast uti penningar; då efter denna tid hafva tillkommit alla indragna landsstats- och militieboställen, torde häraf framgå, huru föga på dessa arrenden markegången inverkar. Från kronoskattehemman utgå, enligt Utskottets mening, de flesta afgälder efter markegångspris. För min del vet jag dock icke ens några afgifter, som på detta sätt utgöras. Augmentsräntan åter, när den af kronan betalas till rusthållarne, utgår efter markegångspris, men kronan uppbär denna ränta af de dertill skattskyldiga hemmanen efter fixt i penningar satta belopp. I detta fallet är det en förman för kronan att markegången sättes låg.

Jag har i min motion förklaradt, att jag icke kan uppgifva något sätt att lösa denna fråga. I afseende å våra kamerala förhållanden känner jag nemligen allt för väl huru inveckladt allting är, för att hafva vågat komma fram med något positivt förslag. Deremot har jag i motionen antydt, att taxeringskomitén skulle kunna vara lämplig att upprätta de priskuranter, på grund af hvilka markegångssättningen sedan kan ske. Detta lär dock, enligt Utskottets mening, icke kunna gå för sig. Jag kan dock ej förstå, hvarföre ej den i Juni sammanträdande taxeringskomitén kunde bestämma de pris, som nu uppgöras vid sammanträdena i Januari och Mars månader, men jag erkänner gerna, att komitén ej kan uppgifva förslag till det årspris, som nu sättes i Oktober månad.

Jag har vidare tillåtit mig framkasta det förslag, att den af landstinget tillsatta markegångsnämnden måtte tillerkännas vitsord. Sådant har dock icke syntts Utskottet lämpligt, derföre att räntegifvarnes och räntetagarnes intressen äro lika gifna nu som förr. Utskottet har emellertid för denna sin mening icke gifvit något skäl; och jag vet sålunda icke på hvad grund Utskottet stödjer detta sitt påstående. Jag vill blott erinra, att före 1869 utgingo till en del löntagarnes löner i indelning från vissa hemman, som de sjelfve upptogo; men efter nämnda år erhålla de hela aflöningen af staten, som sjelf upptager den i penningar satta räntan. För alla efter denna tid tillsatte löntagare är lönen dessutom fix och bestämd. Det finnes således numera hvarken räntegifvare eller räntetagare i egentlig mening, och jag tror det skall blifva Utskottet svårt att uppgifva några sådana.

Jag anmärkte äfven i min motion att, för den händelse nämnden vid markegångssättningen företar några ändringar i priskuranternas medium, sådant nästan alltid, derest klagomål anføres, ändras

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande. af Kammarkollegium. Härpå svarar Utskottet, att Kammarkollegium nog icke utan goda skäl vidtager dylik förändring. För min del tror jag dock det vara af erfarenheten ådagalagdt, att Kammarkollegium vid pröfningen sätter mera värde på siffrorna än på de skäl som upptagas i nämndens protokoll.

(Forts.)

Då jag slutligen i min motion förklarar, att jag anser det vara olämpligt att ändringar i markegångstaxan stundom gälla blott för den ene men icke för den andre, har Utskottet häremot invändt, att en ändring af denna taxa i det syfte motionären föreslagit lätt skulle leda till tvister och förvecklingar. För mig är det svårt att fatta, hvarföre ändringar i den särskilda under Litt. A i taxan upptagna markegång endast skall gälla för den klagande och icke lika för alla. Då dessutom offentliggörandet af dessa ändringar sker genom Konungens Befallningshafvandes kungörelser, så kan jag icke inse att förvecklingar skulle uppstå, derest ändringarne komme att gälla för alla i stället för, såsom nu, endast för den eller de som klagat. Ändringarne tillkännagifvas ju på samma sätt som taxan sjelf.

Då jag således icke kan finna mig tillfredsstäld med den utredning Utskottet gifvit, yrkar jag ärendets återförvisning till Utskottet.

Herr Danielsson: Äfven jag ber att i likhet med motionären få yrka återremiss af denna fråga, som jag tror vara af den vikt, att Riksdagen bör någon åtgärd vidtaga. Jag är af den öfvertygelse, att den nuvarande apparaten för prisuppgifternas insamling är alldeles för tung och svår. Det är alldeles obehöfligt att inkalla ombud från de olika kommunerna till tingsstället eller annan plats för insamlande af dessa uppgifter, ty det är i alla fall vanligen kronofogden, som ensam eller i samråd med några af de närmast boende ombuden upprättar priskuranten, enär, såsom motionären mycket riktigt anmärker, stundom ingen af ombuden gör sig besvär att resa en längre väg för en så obetydlig och intresselös förrättning. Priskuranterna kunde t. ex. upprättas af taxeringskomitéerna, såsom motionären föreslagit, eller på annat lämpligt sätt, såsom att fögderiets kommuner genom utsedda ombud inför kronofogden hvartannat år valde 5 à 6 personer såsom en stående nämnd, att under 2 år verkställa dessa uppgifter, hvarigenom valet af särskilda ombud för hvarje tillfälle blefve obehöfligt, ty de sälunda utsedde skulle handhafva detta uppdrag i 2 år, hvarefter omval skulle ske.

Hvad beträffar det förhållandet, att Kammarkollegium skall hafva rättighet att ändra den edsvurna nämndens beslut, så får jag säga att sådant ofta leder till orättvisa. Jag tillhör ett distrikt som tillsammans med fastlandet bestämmer markegångsprisen. I detta distrikt äro prisuppgifterna från Öland ofta lägre än från fastlandet. Då höjas vanligen prisen för ön och bestämmas närmast lika med fastlandets. Dessa pris fastställas af nämnden, och Kammarkollegium gör deremot ingen invändning; men om några ören nedsättas i fast-

landets pris, höjes det genast af Kammarkollegium. Ett sådant förhållande kan icke vara rättvist. Likaså, om nämnden i något fall skulle få kännedom derom, att de uppgifna prisen ej äro rigtiga, och sålunda gör en nedsättning, ändrar Kammarkollegium nästan alltid nämndens beslut till öfverensstämmelse med priskuranternas medium. Äfven detta är hårdt. Jag tror derföre, att nämnden i sådana fall borde tillerkännas mera vitsord, än den nu har. Afven vill jag instämma med motionären deri, att, i fall det inom ett markegångsdistrikt finnes många småstäder, prisuppgifterna derifrån komma att blifva så öfvervägande, att, när medelpriset skall divideras ut, städernas uppgifter kunna komma att väga mera än tillbörligt är. Afven i detta förhållande ligger, enligt min tanke, en orättvisa.

På dessa i korthet angifna skäl yrkar jag utlåtandets återremitterande till förnyad behandling af Utskottet.

Herr Granlund: Såsom ledamot af det Utskott, som behandlat Herr Boströms motion, ber jag att få yttra några ord.

I afscende på den af Utskottet begagnade motivering för afslag å motionen hänvisar jag helt enkelt till motionen, ty i densamma ligger, enligt min och, efter hvad som af betänkandet synes, hela Utskottets uppfattning, grunden för Utskottets hemställan. Och då motionären yttrat, att denna hemställan blifvit sådan den är, derför att i Utskottet sitta såsom ledamöter hälften stadsrepresentanter, hvilka, säger han, icke kunna hafva någon erfarenhet i dylika frågor, har han derigenom velat fränkänna oss, representanter från städerna, all erfarenhet i kommunala förhållanden på landet. Desse stadsrepresentanter torde dock icke böra fränkännas all erfarenhet äfven i länens kommunala angelägenheter; för min enskilda del har jag bevisat 15 landsting, deltagit uti många markegångssättningar, taxerings- och pröfnings-komitéer m. m., och har således någon liten erfarenhet i sådana frågor; men äfven då jag tagit denna erfarenhet till hjälp och läst motionen med största uppmärksamhet, har jag icke kunnat fatta, hvad motionären egentligen menat för förändringar. Han har i motionen uppgifvit, på sätt utlåtandet visar, att det numera finnes hvarken räntegifvare eller räntetagare. Han har vidare sagt, att apparaten för prisuppgifternas insamlande är allt för vidlyftig och uppfyller just till följd deraf ej sitt ändamål, och derför äro priskuranterna från landet ej tillförlitliga — men icke har han framställt något förslag till apparatens förenkling — han anser det för klart att ingen vill göra sig besvär att resa någon längre väg för en så obetydlig, intresselös förrättning. Utskottet har icke kunnat dela denna åsigt. Han anför vidare, att bland de 7 städerna i Stockholms län finnas fyra, nemligen Vaxholm, Sigtuna, Öregrund och Östhammar, som, utan nämnvärd torghandel, hafva ett invånareantal och rörelse närmast jemförliga med en större bys eller mindre köpings; men hvad inflytande detta skulle hafva på marke-

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande.

(Forts.)

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande.

(Forts.)

gångsprisen nämnes icke. Det är emellertid tydligt, att prisen i vår tid med våra förbättrade kommunikationer ställa sig lika öfverallt. Det hjälper der vid lag icke, om man bor på en ö eller på fastland, i stad eller på landet. Dessa förhållanden jemka sig nog till närmaste likhet öfverallt. Motionären säger ytterligare, att det numera är få fall, der afgälder utgå efter markegångspris. Vi veta dock att efter detta pris äro satta en större del af presterskapets löner; och regleringen af presterskapets löner har ju egt rum öfver hela vårt land, och grunden för dess utgående är hufvudsakligen markegångsprisen. Vidare påstår motionären, att det numera icke finnes några arrenden, som utgå efter markegångspris. Jo, arrenden finnas, och en ganska stor mängd, nemligen för alla de boställen som för cirka 10 år sedan bortarrenderades på 30 år, som ännu under 19 till 20 år komma att beräknas, till större eller mindre del efter medelmarkegångspris, såsom i råg, hafre smör m. m.

Det finnes ock många enskilda aftal och uppgörelser, som grunda sig på markegångsprisen. Detta påstående var således icke heller riktigt. Vidare anser motionären, att markegångsnämndens beslut icke borde få öfverklagas. Jag undrar likväl, huru det skulle gå, om t. ex. vid ett landsting genom outredda naturkrafter det någon gång inträffade, att till ledamöter i nämnden utsågos endast räntegifvare. Det vore väl ej rätt, om räntetagaren i sådant fall ej skulle vara berättigad att öfverklaga nämndens beslut, om hans rätt derigenom blifvit träd för nära. Motionären har vidare ansett lämpligt, att priskuranterna upprättades af taxeringskomitéerna. Utskottet har deremot på goda skäl förklarar, att detta vore olämpligt, ty taxeringskomitéerna sammanträda icke på dertill lämpliga tider på året.

Med ett ord, motionären har icke i sin motion kunnat gifva oss någon antydning, hvarken om hvari bristerna för närvarande skulle bestå eller om sättet för deras afhjelpande, utan föreslår endast att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla om sådana ändringar i nu gällande författningar angående sättet för markegångsprisens sättande och deras öfverklagande, som kunna vara af behovet och erfarenheten påkallade. Det vill säga: erfarenheten om de nu befintliga bristerna skulle Utskottet ega eller af motionen finna. Men oakadt inom Utskottet finnas äfven 5 ledamöter från landsorten, har ingen ledamot kunnat uppfatta motionärens mening eller gå motionärens önskan till mötes och tillstyrka bifall till motionen, till hvilken jag i öfrigt hänvisar.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Nils Pettersson: Jag beklagar, att motionären kommit att nämna en så ömtålig punkt som, att markegångsättningarna numera skulle vara af ringa betydelse. Mången anser dem deremot fortfarande hafva en ganska stor betydelse, och, ehuru jag icke kan

förneka, att vigten deraf på senare tiden minskats, anser likväl äfven jag dem ännu vara af icke så liten vigt.

Det tyckes som om man ansett, att motionären med sitt förslag afsett, att ingen ändring skulle få ske i hvad markegångsnämnden beslutat. Det tror jag icke varit hans mening, och saken bör tagas sådan den är. Att ändring i sättet för markegångsprisens sättande bör ske, tror jag emellertid icke kan bestridas af dem, som hafva kännedom om huru dermed nu tillgår samt huru lätt ändring deri vinnes hos Kammarkollegium. Utskottet har sagt, att en sådan åtgärd vore obehöflig, därför att ändring i deputerades beslut ej skedde i Kammarkollegium utan föregången noggrann pröfning. Men veten I då, mine Herrar, huru noggrann denna pröfning är? Jo, dermed förhåller sig sålunda, att de prisuppgifter, som ligga till grund för deputerades beslut, insamlas från länet 3 gånger årligen i hvarje härad, och från städerna månatligen, och härefter uträknas markegångspriset. Nu stå vanligen prisen högre i städerna än på landet. Följaktligen borde, när medelpriset sökes, lika många prissättningar ske i häraderna som i städerna. och derefter beräkningen ega rum. I så fall skulle summeringen komma att visa ett riktigt resultat. Men såsom det nu tillgår blir resultatet falskt.

Hvad beträffar deputerades arbete, så behöfves blott att landskamreraren gör en anmärkning, och om deputerade vikit det ringaste från priskuranterna — gör Kammarkollegium ändring. Hvertill behöfvas då de som sätta markegångspriset? Det kunde då vara tillräckligt att samla prisuppgifter och låta Konungens Befallningshafvande sjelf verkställa hopsummering och beräkning af medelpriset. Men skola vi ega en sådan högtidlig apparat som för närvarande, är det ett hån att Kammarkollegium sitter i Stockholm och bestämmer en annan markegång än deputerade för hvarje län på heder och samvete bestämt. Då fordrar rättvisan, att äfven Kammarkollegii ledamöter årligen aflägga ed, efter som deras vitsord med afseende å markegångsprisen gäller mera än nämndernas. Jag anser därför att ändring bör göras i föreskrifterna för markegångsprisets bestämmande, och jag hoppas att en tillfredsställande lösning skall kunna åstadkommas.

Jag anhåller att ärendet återremitteras till Utskottet, på det att Utskottet må sättas i tillfälle att ånyo taga i öfvervägande motionärens förslag, som jag på det varmaste förordar.

Herr C. F. Toll: För att Utskottet skulle kunnat utlåta sig i den syftning, motionären önskat, hade det fordrats att, såsom förut här blifvit anmärkt, motionen blifvit uppstald på sådant sätt, att Utskottet af densamma kunnat hemta någon ledning för hvad det skulle föreslå. Likaledes, och kanske i ännu högre grad, hade det fordrats att åtminstone någon af utskottsledamöterna hade kunnat dela motionärens åsigt, att »behofvet och erfarenheten» bestämdt påkallade förändring i den af motionären föreslagna syftningen. Då

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande.

(Forts.)

nu icke ett enda uttalande i sådan rigtning, hvilket väl ej ensamt borde läggas de fyra stadsrepresentanterne till last, inom Utskottet förekommit, saknade naturligtvis Utskottet, som ej fått några skäl af motionären och icke heller kände att erfarenheten och behovet påkallade någonting i den vägen, alla motiv för aflåtande af en skrifvelse, såsom motionären begärt.

Af hvad här under öfverläggningen blifvit yttradt, då den ene talaren yrkat på *ett*, den andre på *ett annat*, har man ju svårt finna annat än att saken ej måtte vara mogen för en förändring. Motionären har bland annat framhållit, »att ingen gör sig besvär att resa längre väg» för att närvara vid de sammanträden, der prisuppgifter för markegångssättningen insamlas. För min del tror jag att han härutinnan misstagit sig. Åtminstone har jag icke erfarit, att dessa sammanträden anses såsom »en obetydlig och intresselös förrättning». Jag har tvärtom sett, att hvar och en, som skall vid dem närvara, der inställer sig och äfven visar intresse för göromålen. Hade motionären yrkat en omreglering af markegångsdistrikten, hvilket helt visst på åtskilliga håll och der länen hafva större utsträckning, hvilket naturligtvis måste inverka på skördeförhållandena m. m., kunde hafva skäl för sig, så hade jag för min del varit med derom; men om något sådant har han ej motionerat. Utskottet har således måst lemna äfven den sidan af saken å sido.

För min del yrkar jag bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hæggström: Utskottets aktade ordförande har visserligen tillkännagifvit, att hvarken han eller någon annan bland Utskottets ledamöter erfarit annat än att det är mycket väl bestämdt med markegångssättningen för närvarande; men af Herr Nils Petterssons anförande framgår dock, att det icke går precis så bra till. Jag tillåter mig säga, det äfven jag i min trakt haft erfarenhet deraf att markegångssättningen icke så sällan går så att säga till med något för lätt hand. Man synes mig lägga allt för mycken vikt på priskuranterna, ehuru föga vikt på många ställen fästes vid valet af de personer, som skola upprätta dessa priskuranter. Jag skall emellertid icke upptaga tiden, utan ber att få ansluta mig till dem, som yrkat återremiss för att få ärendet bättre utredt.

Häruti instämde Herrar *Per Nilsson* i Kulhult, *Lyttkens* och *Olof Jonsson*.

Herr E. G. Boström: Jag vill endast med några ord upptaga hvad som af Utskottets ledamöter under öfverläggningen blifvit yttradt:

Man har klandrat, att jag icke framlagt något definitivt förslag till afhjelpande af bristerna uti nu ifrågavarande hänseende. Men jag har ju i motionen tydligen ådagalagt att priskuranterna icke tillkomma på sådant sätt, att de blifva fullt tillförlitliga. Jag

har vidare visat att det mediumpris, som uträknas efter priskuranterna, icke kan vara det rätta, då priskuranterna ej äro tillförlitliga. Ytterligare har jag visat att om sedermera den edsvurna nämnden gör någon förändring vid markegångssättningen, så ändrar Kammarkollegium nästan alltid taxan till full öfverensstämmelse med medium af de priskuranter, hvilka, såsom nyss sades, icke äro tillförlitliga. Jag tror mig således hafva visat, att det nu stadgade sättet för bestämmandet af markegångsprisen ej lemnar garantier för att taxan blir riktig. Att framlägga ett definitivt förslag till bristernas afhjelpande kan ej tillkomma mig. Jag har visat att författningarna uti vissa afseenden äro i behof af ändring och föreslagit en skrifvelse till Kongl. Majt om ändring i berörda afseenden. Finner då regeringen att de påpekade bristerna verkligen finnas, så har Riksdagen att motse förslag om de ändringar, hvilka kunna vara af behovet och erfarenheten påkallade. Jag har således begagnat den i lagförändringsfrågor vanliga formen, och det torde ej kunna läggas mig till last, att min motion icke innehåller fullständiga förslag till ändring af ifrågavarande författningar.

Ang. ändring i sättet för markegångsprisens sättande och öfverklagande.

(Forts.)

Jag tillåter mig slutligen erinra, att nämnda författning är af år 1855, således afseende helt andra förhållanden än dem, som efter år 1869, då den bekanta förenklingen i räntans och tiondens utgörande vidtogs, äro rådande, och hvilken omständighet efter mitt förmenande gör en omarbetning af förstnämnda författning önskvärd och nödvändig.

Hvad för öfrigt Herr Granlund yttrat har varit så beskaffadt, att jag näppeligen vågar upptaga Kammarens tid med något svaromål derpå.

Herr Granlund: Flere talare hafva instämt med motionären och yrkat återremiss, men ingen af dem har gifvit någon vägledning för Utskottet att afhjelpa de brister, hvilka Utskottet icke kunnat uppfatta. En talare bakom mig ansåg det oegentligt att markegångsnämndens ledamöter aflägga ed; men detsamma är ju förhållandet med flere andra institutioner, och derom är väl nu ej fråga väckt.

Då man ej angifvit i hvilken syftning Utskottet skulle på nytt behandla ärendet, tjenar det ingenting till att besluta återremiss, hvarföre jag fortfarande yrkar bifall till utlåtandet.

Herr Anders Persson: Jag tycker för min del, att såväl motionären som Herr Nils Pettersson påpekat åtskilliga skäl, hvilka skulle kunna bereda Utskottet någon ledning vid ärendets förnyade behandling, för så vidt Kammarens beslutar återremiss. Jag instämmer med sistnämnde talare derutinnan, att det icke kan vara lämpligt att längre hålla på den nu gällande föreskriften att markegångsnämndens samtliga ledamöter hvarje år skola aflägga ed på heder och tro att upprätta markegångsprisen efter de pris, som verk-

Ang. ändring i
sättet för mar-
kegångsprisens
sättande och
öfverklagande.

(Forts.)

ligen gälla inom markegångsdistriktet. Skall sådant ske, hvilket jag för min del icke tror vara nödigt, kan det ifrågasättas, huruvida icke äfven Kammarkollegiets ledamöter borde aflägga ed, enär de, med afseende å markegångssättningar blifvit tillerkända större vitsord än nämndens ledamöter. Ty så fort nemligen icke markegångsnämnden upptager och använder de medelpris, hvilka uppstått genom den omtalade summeringen af prisuppgifter från stad och land, så ändrar alltid Kammarkollegium prisen till öfverensstämmelse med medelpriset af priskuranterna. Nu kan det väl ändå med allt skäl ifrågasättas, huruvida Kollegiets ledamöter kunna ega mera künneedom om de verkliga prisen inom de särskilda distrikten å de markegångssättningar underkastade effekter, än de nämndsledamöter som äro bosatte inom distriktets område. Ingen lärer väl heller våga påstå att i de fall då nämnden afviker från nämnda uträknade medelpris, nämnden gör detta utan att verkligt skäl dertill förefinnes. Min mening är derföre den, att mera vitsord bör tillerkännas åt markegångsnämnden än som nu är fallet.

På grund af hvad jag nu i korthet anfört anhåller jag att få förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, upptog Herr Talmannen de yrkanden, som derunder blifvit framställda, samt gaf enligt dem propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på återremiss; och fann Herr Talmannen den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

»Den som bifaller hvad Tredje Tillfälliga Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 3 (i samlingen N:o 13),

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej.

Vinner Nej, har Kammarkollegiet återförvisat utlåtandet.»

Voteringen, i vanlig ordning företagen, visade 52 ja mot 52 nej. I följd af denna utgång blef den förseglade sedeln öppnad; och som denna befans innehålla ett nej, hade Kammarkollegiet beslutit enligt nej-propositionen; varande alltså det föreliggande utlåtandet till Utskottet återförvisadt.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets utlåtande N:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens Sjunde hufvudtitel;

Lag-Utskottets utlåtande N:o 18, i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ändring i lagstiftningen om verkställighet af frihetsstraff;

Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 4 (i samlingen N:o 15), i fråga om underdånig skrifvelse rörande rättighet för poststation att mottaga och behandla postanvisningar å högst 50 kronor;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5 (i samlingen N:o 16), öfver väckt motion om underdånig skrifvelse, dels om sådan ändring i nu gällande förfaringssätt, att embets- och tjensteman, som har befattning med kronans uppbörd eller förvaltning af statens medel, ej må tillförbindas ersättningsskyldighet för åtgärd eller underlåtenhet dervid i annat fall, än då den är att hänföra till sådant fel eller försummelse, som, enligt de i 25 kap. Strafflagen, för embetsmän i allmänhet gällande grunder, bör till sådan skyldighet föranleda; dels om utfärdande af bestämmelser rörande sättet och ordningen för anmärkningsmåls utförande mot enskild person, i fråga om för högt uppburen liqid; samt

Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtanden:

N:o 4 (i samlingen N:o 17), angående ändring af dels Kongl. resereglementet den 10 November 1865 i fråga om nämndemän, dels Kongl. kungörelsen den 30 December 1863, angående nämndemäns rätt till ersättning för extra förrättningar; och

N:o 5 (i samlingen N:o 18), om underdånig skrifvelse angående ändring af 21 § 1 mom. i Kongl. förordningen angående försäljning af vin- och maltdrycker m. m.

På förslag af Herr vice Talmannen, beslöts att nämnda ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

Herr <i>Carl Isak Bengtsson</i>	under 14 dagar fr. o. med d. 16 Mars,
» <i>Lasse Jönsson</i>	» 12 » » 17 »
» <i>Johannes Jonsson</i>	» 10 » » 18 »
» <i>A. Andersson i Nyckelby</i>	» 14 » » 18 »
» <i>J. Fr. Carlsson</i>	» 8 » » 19 »

Andra Kammarrens Prot. 1878. N:o 20.

Måndagen den 11 Mars.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{9}{4}$ 11 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.